

Op deze uitgave is de CC-BY-NC-licentie van toepassing.

Het is toegestaan om deze uitgave te kopiëren, distribueren, vertonen en op te voeren, en om afgeleid materiaal te maken dat op dit werk gebaseerd is zolang dit geen commerciële doeleinden heeft en uitsluitend als de auteur vermeld wordt als maker: Bernd Mussche / Theologische Universiteit Apeldoorn

Acedia

Een onderzoek naar de zondeleer bij Karl Barth in KD IV/2 §65.1-2

Bernd Mussche

Acedia

Een onderzoek naar de zondeleer bij Karl Barth in KD IV/2 §65.1-2

Student: B.H.P. Mussche

Masterscriptie

Theologische Universiteit Apeldoorn

Hoofdvak: Systematische theologie

Begeleider: Dr. C.C. Den Hertog

Datum examen: 15 mei 2023

Op de voorkant staat het schilderij *Christus und der reiche Jüngling* (1889) van Heinrich Hofmann (1824-1911).

“Eigenlijk hoort de zonde helemaal nergens thuis, in geen enkele wetenschap. Ze is onderwerp van de preek, waar de enkeling als enkeling spreekt tot de enkeling”.

Søren Kierkegaard, *Het begrip angst*, 21.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	9
1.1. Inleiding	9
1.2. Relevantie.....	10
1.3. Karl Barth.....	10
1.4. Theologische context.....	11
1.5. Kirchliche Dogmatik	12
1.6. Opzet en methode.....	15
2. De Mensenzoon en de mens der zonde	17
2.1. De Mensenzoon.....	17
2.2. De mens der zonde	20
2.3. Evaluatie.....	22
3. Jezus als de vrije Mens.....	24
3.1. Vrijheidsbegrip bij Barth.....	24
3.1.1. Nominalisme	25
3.1.2. Menselijke autonomie	26
3.1.3. Christologisch vrijheidsbegrip	26
3.2. Jezus Christus.....	29
3.3. Vrijheid en de vier aspecten van het mens zijn.....	31
3.3.1. De vrijheid van de mens in relatie tot God.....	31
3.3.2. De vrijheid van de mens in relatie tot zijn medemens	32
3.3.3. De vrijheid van de mens in relatie tot onszelf.....	33
3.3.4. De vrijheid van de mens in relatie tot onze vergankelijkheid	33
3.4. Evaluatie.....	34
4. De zondaar als de trage mens.....	37
4.1. De zonde van de traagheid	37
4.2. Het mens-zijn en de traagheid.....	39
4.2.1. De weigering van de mens in relatie tot God.....	40
4.2.2. De weigering van de mens in relatie tot zijn medemens.....	42
4.2.3. De weigering van de mens in relatie tot zichzelf	45
4.2.4. De weigering van de mens in relatie tot onze vergankelijkheid	47
4.3. Evaluatie.....	48
5. De synthese: Bijbel in Kirchliche Dogmatik.....	50
5.1. Inleiding	50
5.2. Exegetische paragrafen	50
5.3. Exkurs: David, Abigaïl en Nabal (1 Sam. 25).....	52
5.3.1. Structuur van de paragraaf	52

5.3.2. Analyse.....	54
5.4. Methode.....	54
5.5. Evaluatie.....	56
6. De balans: Jezus en de mens	57
6.1. De verhouding tussen Jezus en de mens	57
6.2. De ontmoeting/confrontatie.....	58
6.3. Evaluatie.....	58
7. Conclusies en evaluatie	60
7.1. Jezus Christus en de vrijheid	60
7.2. De zondaar als trage mens.....	61
7.3. Relevantie.....	62
7.4. Evaluatie.....	64
Samenvatting.....	66
Bibliografie.....	69

1. Inleiding

1.1. Inleiding

“Ik mis in de kerk het zondebesef”. Dat zei de Leidse rechtsfilosoof prof. dr. Andreas Kinneging in een interview naar aanleiding van zijn boek *Geografie van goed en kwaad* in het Nederlands Dagblad van maart 2008. In het interview merkte Kinneging ook op dat hij al meer dan tien jaar naar de kerk gaat, maar er nog nooit het woord zonde gehoord heeft.¹ In een uitvoerige studie constateert de Duitse praktisch theoloog Johannes Block dat het heel lastig is om de zonde ter sprake te brengen in de kerk en hij mist een Bijbelse zondeleer. In het eerste deel van zijn studie *Die Rede von Sünde in der Predigt der Gegenwart* laat Block zien dat het in de maatschappij en in de kerk lastig blijkt te zijn om over de zonde te spreken. Hij wijst erop dat het begrip zonde is los komen te staan van de verkondiging en de theologie en daardoor een hele andere moralistische betekenis heeft gekregen.²

Kinneging en Block raken een gevoelig punt. Want wat is zonde en hoe wordt er over de zonde gesproken?

Vaak wordt zonde moraliserend uitgelegd aan de hand van de tien geboden en wordt zonde gezien als dingen die verboden zijn, maar is dat een juiste benadering van de zonde of moet de spade dieper in de grond?

In de Reformatie heeft de theologie juist voor een andere benadering gekozen dan de Katholieke kerk. Men is in radicalere termen over de zonde gaan spreken in plaats van zonde in te delen in morele categorieën. Door de tijd heen is dit perspectief op de zonde vervaagd.³

De hamartiologie – zondeleer – staat niet op zichzelf, maar staat altijd in een rechtstreekse verhouding tot de soteriologie – verlossingsleer. Als de zonde niet meer ter sprake komt heeft dit gevolgen voor het geloof in Jezus Christus en ons mensbeeld. Het gevaar is dan groot dat Jezus slechts een voorbeeld wordt voor goede mensen om nog beter te worden; dit wordt ook wel een voorbeeld-Christologie genoemd. Dit staat in scherp contrast met de Christologie die

¹ Dussen, A. van der, 'Als er geen zonde is, is de genade overbodig', interview met Andreas Kinneging, *Nederlands Dagblad*, 7 maart 2008, <https://www.nd.nl/geloof/geloof/652128/-als-er-geen-zonde-is-is-de-genade-overbodig->.

² Block, J., *Die Rede von Sünde in der Predigt der Gegenwart* (Zürich: Theologischer Verlag, 2012), 25-143.

³ Bayer, O., *Martin Luthers Theologie* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2016), 160-176; Iwand, H. J., *Sed Originale Per Hominem Unum* in: idem, *Glaubens-gerechtigkeit. Gesammelte Aufsätze II* (München: Chr. Kaiser Verlag, 1980), 171-193.

nadruk legt op de plaatsbekleding die leert dat Jezus in onze plaats vrijwillig de straf op de zonde droeg.⁴

1.2. Relevantie

In de Bijbel zijn zonde en genade met elkaar verbonden en van daaruit zijn dit dan ook belangrijke thema's die in een preek “op elkaar reageren”. Voor predikanten is het belangrijk om na te gaan wat zonde eigenlijk is, omdat de zondeleer altijd effect heeft op de prediking, aangezien het spreken over Christus en de mens beïnvloed wordt door hoe je als predikant denkt en spreekt over de zondeleer.

In de systematische theologie denken we na over de dogma's van de kerk en daarom is er voor gekozen om een antwoord op deze vragen te zoeken in dit vakgebied. Om een beter beeld te krijgen van de zondeleer en hoe zij zich verhoudt tot de verlossing wordt er in dit onderzoek onderzocht hoe de Zwitserse theoloog Karl Barth spreekt over de zondeleer. Er is gekozen voor Barth, omdat hij in het midden van de 20^e eeuw zijn uitgangspunt kiest in de Schrift en wil denken vanuit de genade die in Christus aan het licht is gebracht. Daarom omschrijft hij de zonde op een manier die verstaanbaar is voor de moderne tijd en die verder komt dan moralisme. Een benadering die genoeg nieuwe inzichten in zich bergt voor het spreken over de zondeleer voor vandaag.

1.3. Karl Barth

De Zwitserse theoloog Karl Barth werd geboren op 10 mei 1886. Van 1921 tot 1925 was hij hoogleraar gereformeerde theologie in Göttingen, in de periode 1925-1930 in Münster en van 1930 tot 1935 in Bonn. Hij weigerde zich te conformeren aan de eisen van het nationaalsocialistische regime en moest daarom uitwijken naar Zwitserland. Zijn confrontatie met het nazisme in theologie, kerk en samenleving heeft diepe sporen getrokken in heel zijn

⁴ De Britse theoloog A. E. McGrath schrijft daarover het volgende: *Inadequate conceptions of Christ's person go hand in hand with inadequate conceptions of what human nature wants. The Nestorian conception of Christ (...) qualifies Christ for being an example of what man can do, and into what wonderful union with God he can be assumed if he is holy enough; but Christ remains one man among many, shut in within the limits of a single human personality, and influencing man only from outside. He can be a Redeemer of man if man can be saved from outside by bright example but not otherwise. The Nestorian Christ is logically associated with the Pelagian man (...) The Nestorian Christ is the fitting Saviour of the Pelagian man.* Gore, C., 'Our Lord's Human Example', CQR 16 (1883), 298, aangehaald door McGrath, A.E., 'In what way can Jesus be a moral example for Christians?', JETS 34/3 (September 1991), 289-298, 293. Zie ook McGrath, A.E., *Christelijke theologie. Een introductie* (Kampen: Kok, 2008), 453.

theologie – en zeker ook in zijn spreken over zonde. In 1935 kreeg hij van de universiteit van Basel een professoraat aangeboden.⁵ Hij stierf op 10 december 1968 in Basel.⁶

1.4. Theologische context

Barth verhoudt zich in zijn theologie tot de Verlichting en de moderniteit. Daarnaast wordt hij in zijn dagen geconfronteerd met het opkomend nationalisme in Duitsland. De kerk en het socialisme hebben geen goed antwoord op deze nationalistische golf en worden meegenomen in deze beweging. Hij leeft ook in de tijd van de grote wereldoorlogen waarin het geloof in het kunnen van de mens aan stukken werd geschoten op de slagvelden. De realiteit van de oorlogen leert dat de mens niet deugdzaam is en dat hij uit zichzelf niet het goede zoekt. Hij heeft gezien dat van de mens geen heil te verwachten is. Het positieve mensbeeld kantelde. Daarom kiest hij bewust zijn theologische uitgangspunt in de openbaring in Gods Woord. God is alleen te kennen vanuit de openbaring en niet vanuit de geschiedenis, het volk, de natuur of de mens. Deze focus op Gods openbaring zorgt ervoor dat zijn theologie niet afhankelijk is van het kenvermogen van de mens.⁷ De inhoud van de openbaring vormt God zelf: “Gott offenbart sich als der Herr”.⁸ Deze stelling van Barth laat zien dat openbaring vooral Gods zelfopenbaring is en deze zelfopenbaring wordt vooral zichtbaar in Jezus Christus. Deze visie op openbaring ziet God enerzijds als het subject en ontkent anderzijds dat God te kennen is door menselijke vermogens of ervaringen. Als God Zich openbaart betekent dat voor ons dat er gemeenschap met God mogelijk is. Gods openbaring vraagt om een reactie van ons mensen. Barth volgt daarin de strategie van de negatieve aansluiting en erkent dat Kant gelijk heeft: over God kan niets gezegd worden op basis van ervaringen in de natuur en de geschiedenis. Barth voert in zijn denken deze radicalisering door, omdat hij een belangrijk theologisch punt wil maken dat in zijn hele denken terug te vinden is: Godskennis is genade. God Zelf levert het bewijs voor Zijn existentie. Barth gebruikt de kritiek van de Verlichting en zet haar theologisch in door de focus te verschuiven naar de openbaring. Vanuit deze inzet ontwikkelt Barth een dogmatiek die zich kan verhouden tot de Verlichting.⁹

Deze nieuwe manier van denken als reactie op de Verlichting zorgt ervoor dat Barth in gesprek gaat met de protestants-orthodoxe traditie.¹⁰ Zijn criterium voor dit gesprek is het Woord en de

⁵ Busch, E., *Karl Barth* (Nijkerk: Callenbach, 1978), 118; 182; 229; 237.

⁶ Busch, *Barth*, 90-102; 109-117; 120-121; 187-197; 334.

⁷ McCormack, B L., *Barth Handbuch* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2016), 248; 250.

⁸ Barth, K., *Kirchliche Dogmatik I/1* (Zürich: EVZ Verlag, 1964), 323.

⁹ Kooi, C. van der., *Als in een spiegel* (Kampen: Kok, 2005), 240-241.

¹⁰ Velde, D. Te., *Oxford Handbook of Karl Barth* (Oxford: Oxford University Press, 2020), 117-122; Barth, K., *KD I/2*, 589-740.

openbaring van Jezus Christus. Barth en de protestants-orthodoxie gebruiken hetzelfde criterium en bevinden zich op gelijke grond, maar het verschil tussen beide is de veranderde filosofische en maatschappelijke context.

Daarom neemt Barth in zijn theologie bewust afstand van de natuurlijke theologie die ervan uitgaat dat God te kennen is vanuit de schepping, omdat de mens daarin een te zelfstandige positie behoudt ten opzichte van God. Hij wees de natuurlijke theologie aan als de oorzaak dat de kerk in Duitsland zich kon voegen naar de wensen van het naziregime. Hij weigerde daarin mee te gaan, maar hij stelt daartegenover in lijn met de Reformatie dat de mens altijd in relatie staat tot God, waarin God altijd de eerste, handelende Persoon is die de mensen moeten gehoorzamen.¹¹

1.5. Kirchliche Dogmatik

De grote dogmatiek van Barth draagt de naam *Kirchliche Dogmatik* – hierna afgekort KD. Hij schreef zijn dogmatiek tussen 1932 en 1967. Het werk bestaat uit 13 banden en omvat meer dan 9000 pagina's.¹² Het was de bedoeling dat de volledige dogmatiek uit vijf delen zou bestaan, maar hij heeft het vierde deel nooit afgerond en is aan het vijfde deel nooit toegekomen. Barth heeft de KD niet bedoeld als een alomvattend dogmatisch systeem waarin alles is behandeld en afgerond, maar in de KD zien we hem steeds weer in gesprek met de Schrift, want alleen uit Gods openbaring kunnen wij iets zeggen over God.¹³

In de KD volgt hij de thematische structuur zoals gebruikelijk was in de klassieke dogmatiek – *loci communes* – die hij na de twee delen van de prolegomena over het woord van God ordent in termen van heilsgeschiedenis. In het eerste deel begint hij bij de openbaring als fundament voor zijn dogmatiek. Aansluitend behandelt hij in het tweede deel de Godsleer. Vervolgens behandelt Barth in deel drie uitvoerig in vier banden de scheppingsleer. Tenslotte behandelt hij in deel vier de verzoeningsleer. Het vierde deel vormt het uitgangspunt voor dit onderzoek.

In een schema ziet dat er zo uit:

KD I/1 de prolegomena KD I/2	Die Lehre vom Wort Gottes
KD II/1 KD II/2	Die Lehre von Gott

¹¹ Kooi, C. van der., *Als in een spiegel*, 291; Jones, P. D., *Oxford Handbook of Karl Barth*, 389.

¹² Busch, E., *Die Grosse Leidenschaft* (Gütersloh: Chr. Kaiser, 1998), 190-197; 334-342.

¹³ Busch, *Leidenschaft*, 47.

KD III/1 KD III/2 KD III/3 KD III/4	Die Lehre von der Schöpfung
KD IV/1 KD IV/2 KD IV/3 KD IV/4	Die Lehre von der Versöhnung.

Barth voert in zijn dogmatiek verschillende belangrijke veranderingen door ten opzichte van de klassieke dogmatiek. De eerste verandering is dat hij de prolegomena niet opvat als een voorrede over de algemene en menselijk religieuze vooronderstellingen die het mogelijk maken een “geloofsleer” te ontwikkelen, maar hij gebruikt het als een inleiding op de inhoud van zijn dogmatiek. In plaats van naar Godsbewijzen te zoeken, bespreekt hij de rol van het Woord van God – *Gott Redet*.¹⁴ Het Woord van God blijft in elk hoofdonderdeel van de KD terugkomen als uitgangspunt.

Het tweede is dat Barth de Triniteitsleer voor de Godsleer behandelt. Hij wijkt af van de klassieke theologie, want deze theologie behandelt eerst uitvoerig Gods naam, natuur en eigenschappen. Pas daarna wordt de Triniteitsleer kort behandeld. Hij verschuift de focus van de Godskennis – wat kunnen wij weten over God – naar de openbaring – hoe openbaart God Zich in Zijn Woord.

Barth verandert hier de Godsleer revolutionair door haar uitsluitend te verankeren in het goddelijk heilseconomische handelen van God. Dat wil zeggen dat hij eerst kijkt naar Gods handelen; wat hij God ziet doen in de openbaring. Pas daarna kan hij iets zeggen over Gods Persoon.

Barth doordenkt opnieuw de verzoeningsleer en dit is relevant voor dit onderzoek. De christologie, hamartiologie en soteriologie worden niet elk apart behandeld, maar worden samen besproken in één verband, namelijk binnen de verzoeningsleer.¹⁵

Deel IV bestaat uit drie deelbanden, aan de geplande vierde deelband is Barth wel begonnen, maar hij heeft deze nooit voltooid. In elke deelband wordt een aspect van Christus' werk

¹⁴ Busch, *Leidenschaft*, 48.

¹⁵ McCormack, *Barth Handbuch*, 250.

besproken en verbonden met de zonde. Hij belicht vanuit het drievoudig ambt van Christus telkens een aspect van de zonde. Zo verbindt hij het priesterlijk ambt van Christus met de zonde van de hoogmoed. Bij de bespreking van het koninklijk ambt spreekt hij over de zonde van de traagheid, want God roept de mens op om zich bij Hem te voegen, maar dat wil de mens niet. Hij wil de mens verhogen en tot echte mensen maken, maar de mens weigeren aan die oproep gehoor te geven en willen blijven wie hij is. Deze weigering en afwijzing van Jezus is volgens Barth de zonde van de traagheid. Tenslotte verbindt Barth het profetisch ambt van Christus met de zonde van de leugen.

In het licht van de komst van Christus wordt de zonde die wij doen en proberen te bedekken zichtbaar. Barth tekent een bewust contrast tussen God en ons om onze zonde scherp voor het voetlicht te brengen. Op deze wijze heeft hij een breed schootsveld en raakt het spreken over de zonde alle aspecten van het menselijk leven.¹⁶ Dit zijn aspecten die belangrijk zijn in de prediking, omdat hiermee duidelijk wordt dat zonde veel dieper gaat dan alleen gedrag – en dus: veel dieper gaat dan alleen de moraal – dat wat de wet verbiedt. Zonde gaat namelijk allereerst over het niet willen geloven in Jezus. Barth wijst ons erop dat de zonde onze relatie met God onmogelijk maakt. Van hem leren wij ook dat de zonde alles te maken heeft met onze reactie op Gods openbaring in Jezus.¹⁷

Dogmatiek	KD IV/1	KD IV/2	KD IV/3
Christologie	De Heer als Knecht	De Knecht als Heer	De ware Getuige
Hamartiologie	Hoogmoed en val	Traagheid en ellende	Leugen en verdoemenis
Soteriologie	Gods oordeel als rechtvaardiging van de mens	Gods instructie als de heiliging van de mens	Gods belofte als de roeping van de mens
Pneumatologie	Vergadering van de gemeente	Opbouw van de gemeente	Zending van de gemeente
Ethiek	Doop	Het Onze Vader	Avondmaal

Zoals inzichtelijk gemaakt in het schema hierboven behandelt Barth de zonde niet apart in één hoofdstuk in zijn dogmatiek, maar werkt hij de hamartiologie uit in het licht van de christologie,

¹⁶ Jüngel, E., *Barthstudien* (Zürich: Benziger Verlag/Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, 1982), 55.

¹⁷ Busch, *Leidenschaft*, 58.

omdat hij ervan overtuigd is dat je alleen vanuit de geopenbaarde Zoon het wezen van de zonde op het spoor komt.¹⁸

1.6. Opzet en methode

Aangezien Barths zondeleer veel te uitvoerig is om helemaal in een scriptie te behandelen is in dit onderzoek gekozen voor een diepteboring in KD IV/2 paragraaf 65, omdat in deze paragraaf goed te zien is hoe Barth zijn zondeleer vormgeeft. Hij behandelt drie thema's:

1. Der Mensch der Sünde im Licht der Herrschaft des Menschensohnes;
2. Des Menschen Trägheit;
3. Des Menschen Elend.

In §65.1 begint Barth met Christus in verhouding tot de mens. Door Jezus' komst en de afwijzing van Jezus door mensen wordt zichtbaar wie wij zijn: zondaren, want het laat zien dat wij niets met God te maken willen hebben. Daarnaast laat hij zien hoe God de mens bedoeld had en hoe ver wij bij dat beeld vandaan zijn geraakt. Hij laat zien dat in de ontmoeting met Jezus onze weerstand en zonde zichtbaar wordt.

In §65.2 behandelt Barth uitvoerig de menselijke houding tegenover Christus of anders gezegd: hij laat zien wat de zonde van traagheid inhoudt in het licht van het werk van Christus. Er is voor §65.2 gekozen, omdat hij daarin juist laat zien wat de reactie van de trage mens is als hij de goddelijke Mensenzoon ontmoet. Deze afwijzende reactie werkt hij uit als zonde.¹⁹ Tenslotte sluit Barth af in § 65.3 met een uitleg over de ellende van de mens en de verlossing uit de ellende. Christus verlost, dus benadert hij de ellende van de mens vanuit het perspectief van de verlossing.²⁰

In dit onderzoek wordt eerst paragraaf 65.1 geanalyseerd om scherp te krijgen hoe Jezus zich verhoudt tot de mens. Vervolgens wordt in paragraaf 65.2 onderzocht hoe Barth spreekt over Jezus als de vrije mens en de mens als zondaar.

De hoofdvraag van dit onderzoek is: *Hoe tekent Barth de leer van de zonde in KD IV/2 paragraaf 65.1 en 65.2?*

¹⁸ Deze inzet van Barth, namelijk dat zonde in de ontmoeting met Christus gekend wordt, bouwt voort op lijnen die ook in de Reformatie al te vinden zijn. De Heidelbergse Catechismus verwijst ons in Zondag 2 naar de wet van God. Op de vraag 'Hoe luidt die wet?' worden wij onmiddellijk op Christus gewezen. Dat blijkt namelijk uit het antwoord, wat luidt: 'dat leert ons Christus in een hoofdsom'. Aangezien wij zelf de wet niet kunnen vervullen, kan daaruit worden afgeleid dat wij tekort schieten in liefde voor God en de naaste.

¹⁹ Barth, *KD IV/2*, 452-453.

²⁰ Weber, O., *Karl Barths Kirchliche Dogmatik. Einführender Bericht* (Neukirchen-Vluyn: Buchhandlung des Erziehungsvereins; Neukirchen/Moers, 1952), 258-263.

In paragraaf 65.2 spiegelt Barth vrijheid steeds met de zonde van traagheid. Vrijheid, of zoals Barth het noemt, de *königliche Freiheit*, is wat God ons aanbiedt door Zijn Zoon Jezus Christus. Vrijheid betekent voor Barth verlossing van de zonde en vooral gemeenschap met God. Barth maakt de zonde weer bespreekbaar in het licht van de Christologie. Daarom stelt Barth in paragraaf 65.2 voortdurend de vraag hoe de zondige mens reageert op Gods vrijheid. Aan de hand daarvan ontwikkelt hij zijn beschrijving van de zonde van de traagheid.

Om een helder en overzichtelijk beeld te krijgen van de zonde van traagheid in paragraaf 65 van KD IV/2 wordt er in hoofdstuk twee eerst onderzoek gedaan naar de rol van de Mensenzoon bij het zichtbaar maken van de traagheid. Aangezien Barth aan de hand van Jezus Christus de zonde van traagheid analyseert, is het belangrijk voor het onderzoek te weten in welke verhouding de Mensenzoon staat tot de zonde. Als de verhouding tussen Jezus en de zonde helder is, volgt in hoofdstuk drie het onderzoek naar zijn definitie van Jezus als de vrije Mens. In welke zin gebruikt hij het begrip vrijheid en hoe verhoudt zich vrijheid tot Jezus? In hoofdstuk vier wordt er onderzocht hoe hij de zondaar definieert als trage mens. Wie zijn wij in het licht van de ware en vrije Mens? In hoofdstuk vijf wordt de methode die Barth gebruikt in de Bijbelse *Exkurse* van paragraaf 65.2 besproken en één van deze *Exkurse* nader uitgewerkt en geanalyseerd. In hoofdstuk zes wordt de balans opgemaakt en de bevindingen uit de vorige hoofdstukken met elkaar in gesprek gebracht: hoe verhoudt de vrije Mens Jezus Christus zich tot de trage zondaar? Tenslotte wordt in hoofdstuk zeven de oogst binnengehaald van het onderzoek en wordt er onderzocht of Barth in paragraaf 65.1 en 65.2 een antwoord geeft op de vraag wat zonde nu eigenlijk is. Tenslotte wordt er geëvalueerd op welke wijze Barth bijdraagt aan een actueel en ontdekkend spreken over de zonde.

Kort samengevat valt de hoofdvraag in de volgende deelvragen uiteen:

- Welke rol speelt de Mensenzoon bij het zichtbaar maken van de zonde in §65.1?
- Hoe definieert Barth Jezus als de vrije Mens in §65.2?
- Hoe definieert Barth de zondaar als trage mens in §65.2?
- Hoe kan Barths zondeleer helpen in het spreken over de zonde?

2. De Mensenzoon en de mens der zonde

Voordat Barth over concrete zonde kan spreken, gaat hij in op de fundamentele verhouding tussen Christus en de mens. Volgens hem staan zij tegenover elkaar. Hij plaatst Christus en de mens doelbewust tegenover elkaar. Met dit contrast wil hij zijn lezers laten zien dat wij alleen in het licht van Christus werkelijk onze zonde op het spoor kunnen komen. Dit is nodig volgens hem, omdat de zonde zich verstopt en vermomt en wij haar zodoende niet zelf op het spoor kunnen komen. Om zichtbaar te maken wat Barth doet in paragraaf 65.1 wordt in dit hoofdstuk eerst nagegaan welk beeld hij schetst van de Christus de Mensenzoon en vervolgens wordt er nagegaan wat hij in het licht van de Mensenzoon over de mens schrijft. Aan het slot van dit hoofdstuk wordt geëvalueerd hoe Barth Christus en de mens weergeeft en wat wij daarvan kunnen leren.

2.1. De Mensenzoon

Barth geeft in de eerste regels van deze paragraaf een definitie van de *Menschensohn*. Hij is volgens hem de vernederde Zoon van God en tegelijk de verhoogde *königliche Mensch Jesus*. Hij verbindt de vernedering van Jezus dus bewust aan Zijn verhoging. Dit zijn voor hem geen onderscheiden aspecten, maar verhoging en vernedering worden door hem nadrukkelijk verbonden. Barth doet dit om zijn lezers te laten zien dat deze Mensenzoon niet een abstract persoon is, maar in verbinding staat met ons mensen. Hij maakt het nog concreter door te stellen dat door de komst van de Mensenzoon de werkelijkheid veranderd is. Hij ziet deze verandering concreet gestalte krijgen in het ontstaan van de gemeente als mensen geloven in het Evangelie. Aan de weg van de Mensenzoon leest Barth onze zondige toestand af, want volgens hem komt Jezus in onze wereld en Hij doet wat God vraagt. Hij schrijft:

Das Licht, in welchem dieser sichtbar und verständlich wird, ist aber kein anderes als das Licht seiner Überwindung. Von der Herrschaft des Menschensohnes her und in der Kraft seiner Weisung und also in der Erkenntnis Jesu Christi durch den Heiligen Geist wird erkannt, was die Sünde und wer der Mensch der Sünde ist.²¹

Hij legt vervolgens uit wat Jezus heeft gedaan en wat het effect van Zijn komst is. Hij beschrijft dat als volgt: de Mensenzoon neemt de verantwoordelijkheid op Zich. Hij vernedert zich

²¹ Barth, *KD IV/2*, 424.

ondanks dat Hij de zonde niet wilde noch deed. Daarom noemt Barth Hem de ware, verhoogde en koninklijke Mens, want in Jezus wordt zichtbaar wat God van ons verwachtte toen Hij ons schiep. Hij deed wat wij moesten doen, maar wij zondigden. Jezus faalde niet, maar volbracht Gods wil. Daarom staat deze Mensenzoon volgens hem aan het hoofd van een nieuwe met God verzoende wereld en mensheid. Hier wordt het contrast tussen Christus en de mens duidelijk zichtbaar. Barth plaatst de overwinning, heerschappij, de kracht en de belijdenis van Jezus, gewerkt door de Geest, tegenover de mens die in het licht van Christus' werk nu volledig openbaar komt als zondaar.²²

In een beknopte weergave heeft Barth de vernedering en verhoging van Christus genoemd in de eerste inleidende alinea, maar de menswording – incarnatie van Jezus – is een belangrijk thema voor hem, omdat alleen door de ware Mens de zonde van de mensen zichtbaar wordt.

Anders gezegd: Jezus Christus is de spiegel waardoor de zonde scherp in beeld komt. Daarom wil hij de spiegel eerst goed schoonmaken en in het juiste licht stellen voordat hij de mens ter sprake brengt.

Hij gaat op pagina 427-430 uitvoerig in op de vernedering en verhoging van Christus. Hij zet dit als volgt uiteen:

Es muß nun zur Geltung und zum Tragen kommen, was von der humanitas Christi, von Existenz des Menschen Jesus zu sagen ist. Er ist der zum Knecht erniedrigte Sohn Gottes. Und er ist eben als solchen der zum Herrn erhobene Menschensohn: beides seine Erniedrigung als Gott und seine Erhöhung als Mensch vollendet in seinem Tode – und beides, die wahre Gottheit und die wahre Menschheit seiner Existenz, offenbart in seiner Auferstehung von den Toten. Uns beschäftigt jetzt das Zweite: seine in seinem Tod vollendete und in seiner Auferstehung offenbarte wahre Menschheit: seine Erhebung zum königlichen, kraft seiner Identität mit dem Sohne Gottes in voller Gemeinschaft und Konformität mit Gott dem Vater lebenden und regierenden Menschen. Weil und indem Gott in diesem Menschen das menschliche Wesen als solches und also alle Menschen, jeden Menschen erwählt hat zum Bunde mit ihm, weil und indem dieser Mensch ihrer aller Vertreter, Haupt und Herr ist, darum ist sein Tod nicht nur das an ihrer Stelle über sie alle ergangenen Gerichte, darum ist er auch ihrer aller in ihm schon vollzogene Aufrichtung, darum ist sein Tod sind in ihm auch sie ausgerichtet auf ein ewiges Leben im Dienste Gottes.²³

²² Barth, *KD IV/2*, 423-424.

²³ Barth, *KD IV/2*, 427.

Kort samengevat: Jezus is de tot knecht vernederde Gods Zoon en toch is Hij tegelijk de tot Heer verhoogde Mensenzoon. Hij is beide: vernederde God en verhoogde Mens.

De ware Godheid en de ware mensheid van Jezus wordt volgens Barth vooral zichtbaar in Zijn opstanding. Hij focust bewust op de opstanding, omdat volgens hem juist in de opstanding van Christus de ware mensheid van Jezus zichtbaar wordt. Jezus staat op met een verheerlijkt lichaam als ware Mens. In de opstanding wordt Jezus verhoogd en zo komt zijn identiteit als Zoon van God openbaar. Daarnaast staat Jezus in de gemeenschap en in overeenstemming met God de Vader als levende en regerende Mens.

Om dit uit te leggen gaat Barth kort in op zijn verkiezingsleer. Wat hij hier laat zien is dat God niet alleen mensen verkiest in de eeuwigheid, maar dat Hijzelf onderdeel wordt van Zijn verkiezing. Dit wordt zichtbaar in de komst van Jezus. Hij stelt dat God in deze Mens de mensheid heeft verkoren om met Hem verbonden te zijn. Jezus is het hoofd en de vertegenwoordiger van de mensheid. In Zijn dood heeft Hij hun dood gedragen en in Zijn opstanding zijn zij ook opgestaan. Dit is de inhoud van de openbaring en de nieuwe realiteit.²⁴ Dit is fundamenteel voor Barth: God staat niet los van ons mensen, maar Hij komt onze wereld en ons leven binnen om ons te redden. Dat betekent dat God de relatie met ons herstelt en gemeenschap met ons zoekt.

In Jezus Christus wordt zichtbaar dat God zelf de kloof heeft overbrugd, dat Hij mensen wil redden door hun plaats in te nemen en voor hen te sterven. Jezus wordt aan ons gelijk. Volgens Barth wil Hij onze Broeder worden en onze Redder. Door Zijn komst heeft Hij onze menselijke situatie volledig veranderd en ons weer in de rechte verhouding met God gebracht.

De ware God is een Heilige God voor wie wij ons niet kunnen verstoppen. Hij is Immanuël – God met ons – en in Jezus Christus de ware God en de ware Mens openbaart God zich. Hij laat zien wie Hij werkelijk is en wil zijn.²⁵

Barth maakt duidelijk dat door de Mensenzoon een bron van kennis wordt geopend voor de mens. Door Hem wordt onze schande zichtbaar en worden wij geconfronteerd met de waarheid. Jezus brengt de waarheid over ons aan het licht.²⁶

De zonde staat tegenover God, het past niet bij hem. De zonde van de mens is Gods vijand die Hij vernietigend verslaat door het offer van de Mensenzoon. Barth zegt zelfs dat God zich door de zonde laat raken in Zijn wezen. Dit zegt hij om nogmaals te benadrukken dat de menswording van Jezus echt alles met ons zondige mensen te maken heeft. God blijft niet op

²⁴ Barth, *KD IV/2*, 427.

²⁵ Barth, *KD IV/2*, 432.

²⁶ Barth, *KD IV/2*, 435.

een afstand staan, maar daalt neer op Golgotha. Hij betaalt zelf de straf voor ons en dat laat zien hoe ernstig God de zonde neemt.

2.2. De mens der zonde

Door de Mensenzoon laat Barth de mens der zonde aan zijn lezers zien. De mens der zonde wordt zichtbaar in het licht van de mens Jezus. In confrontatie met Hem wordt zichtbaar dat de mens der zonde wel wil en doet. Door de komst van Christus wordt de diepte en de reikwijdte van de zonde zichtbaar. De zondaar wordt door Jezus' komst overschaduwd en moet tevoorschijn komen als de 'oude' mens.

Door dit nieuwe perspectief wat baan breekt door Jezus' komst, wordt zichtbaar wie de zondaar is. Barth stelt daarmee ook dat zonde tegenspraak is tegen God, de naaste en zichzelf. Een belangrijk element van de mens der zonde is dat hij de zonde relativeert, afdekt en ervoor wegwijkt. De zonde wordt uitsluitend zichtbaar door kennis van God, door Zijn openbaring en geloof in deze openbaring. Als dit niet het geval is blijft de zonde verborgen. Hij laat zijn lezers zien wat het betekent om bij de openbaring te beginnen. Hij begint niet bij de moraal of de ratio van de mens, maar hij denkt volledig vanuit Christus. Zo brengt hij God ter sprake in een wereld waarin God dood is verklaard.²⁷

De mens der zonde kan zijn zonde niet zelf op het spoor komen door de ethiek, de wet of de moraal. Hij kan daardoor wel veel ellende op het spoor komen, maar hij kan niet zelf zien dat dit alles uiteindelijk zonde, opstand tegen God is. Barth stelt daar tegenover dat echte zondekennis alleen mogelijk is en werkelijkheid wordt als er sprake is van Godskennis, openbaringskennis en geloofskennis. Er is volgens hem geen sprake van dat deze drie kennisbegrippen als menselijke voorwaarde kunnen dienen of door de mens zelf uit de Bijbel ontwikkeld kunnen worden. Alleen uit de realiteit van Jezus het vleesgeworden Woord wordt zichtbaar dat de mens slechts vlees is. Barth bedoelt daarmee dat de mens geen god is of van zichzelf goed. Volgens hem is de vleeselijke mens de mens der zonde. In het licht van de geïncarneerde God en Mensenzoon wordt de mens der zonde voor zichzelf van onbekende tot bekende.²⁸

Door de nederigheid van de Mensenzoon heeft de mens der zonde geen rust meer, omdat Hij de mens confronteert met een nieuw perspectief. Hij wordt gewezen op de mogelijkheid van

²⁷ Barth, *KD IV/2*, 423-424.

²⁸ Barth, *KD IV/2*, 423-424.

een vernieuwde staat, maar dat wil hij niet. In het licht van het werk van Christus en Zijn genadig handelen worden wij ontdekt en wordt zichtbaar wie wij zijn.²⁹

Ter illustratie verwijst Barth in een kort *Exkurs* naar de gelijkenis van de farizeeër en de tollenaar. Hij zegt dat de schuld van beiden is ontdekt, maar de clou van de gelijkenis zit in de omgang met de schuld. Voor de tollenaar blijft niets anders over dan te belijden dat hij een zondaar is, terwijl de farizeeër geen zonde of schuld ziet in zijn leven. Hij vernedert zich daarom ook niet, want er is nog zoveel over waar hij zich op kan beroemen. Barth gebruikt deze gelijkenis om zijn lezers te laten zien dat de schuld niet zomaar zichtbaar wordt. In het licht van Gods genade moeten wij ons volgens Barth vernederen en onze schuld erkennen.

In de ontmoeting met de levende God moeten wij ons schamen zoals de tollenaar, omdat ons een spiegel wordt voorgehouden, maar dat doen wij niet.

De zondige mensen hebben een idee en een beeld van God, maar daar is geen ontmoeting mee mogelijk, dat is niet de Heilige. Dat is een god die slechts voor zichzelf bestaat. Barth stelt dat dit niet de ware God is, maar een afgod. Voor zo'n god hoeven wij ons niet te schamen. In de Mensenzoon komt God ons tegemoet en confronteert Hij ons met Zijn ware Mens-zijn: omdat Hij als Mens in ons midden verschijnt, kunnen wij ons niet verontschuldigen. Wij staan oog in oog met de ware Mens, met wat wij hadden moeten zijn. In deze ontmoeting met Hem zien wij waar wij falen. Door Jezus wordt zichtbaar dat wij niet in vrede leven met God, met onze naaste en met onszelf.³⁰

In de confrontatie met Jezus belijdt de christen zijn schuld en schaamte. Hij slaat zich op de borst. Als hij dat niet zou doen is hij geen echte christen. Barth illustreert de schaamte van een christen met voorbeelden uit het leven van Petrus aan de hand van de Evangelieën. Petrus is niet alleen beschaamd na de verloochening van Jezus, maar Barth ziet een patroon van schaamte in Petrus' leven, want elke keer als Petrus iets doet of zegt wordt hij terechtgewezen en is er steeds weer sprake van schaamte.³¹

Vervolgens zet hij in vier punten uiteen wat de christen weet over zichzelf en over zijn medemensen door de kennis van Christus.

Het eerste wat Barth aan de orde stelt is dat alle mensen, geconfronteerd met Jezus, als zondaar tevoorschijn komen. Het tweede wat hij noemt is alle mensen zijn gediskwalificeerd door Jezus als ware mens. Dit brengt hem bij het derde punt en dat is dat deze diskwalificatie elk mens

²⁹ Barth, *KD IV/2*, 430.

³⁰ Barth, *KD IV/2*, 431-432.

³¹ Barth, *KD IV/2*, 434-435.

raakt in zijn mens-zijn. Als vierde stelt hij de vraag of wij eigenlijk wel iets kunnen zeggen over de schaamte in relatie met de zonde. Hij wijst ons nadrukkelijk op het verschil tussen God en mens. Hij stelt dat wij ons er in christelijke zondeleer van bewust moeten zijn dat wij mensen blootstaan aan de aanval van de chaos op grond van ons schepsel-zijn. Wij hebben geen kracht om ons tegen de macht van het kwaad te verzetten. Barth is zich bewust van het contrast dat er is tussen Jezus en de mens. Toch is zijn antwoord op de vierde vraag dat door het kruis en de opstanding van de ware Mens Jezus Christus de zonde zichtbaar wordt. Hij stelt dat er een radicale breuk is tussen de oude mens en de nieuwe Mens. Door de dood en opstanding van Jezus is de zonde van de mens vernietigd en verslagen. Een christen kan alleen vanuit kruis en opstanding de zonde scherp zien. Hij stelt dat zondaars alleen deel kunnen krijgen aan Gods vergeving door terug te keren naar Hem. Barth maakt duidelijk dat wij niets kunnen veranderen aan onze zonde, maar dat wij volledig zijn aangewezen op Gods genade die hij toont in de Mensenzoon.³²

2.3. Evaluatie

Nu de verhouding tussen de Mensenzoon en de mens der zonde is onderzocht zijn de volgende conclusies te trekken:

- In paragraaf 65.1 wordt zichtbaar wat Barths paradigmawissel in de dogmatiek inhoudt. De mens komt niet als eerste ter sprake als uitgangspunt, maar het fundament van het spreken over de zondige toestand van de mens is Gods openbaring in Jezus Christus. Alleen vanuit God valt er licht op de mens.
- Barth plaatst Jezus Christus de ware mens tegenover de mens om duidelijk te laten zien dat de mens zondig is en dat zonde verder strekt dan de ethiek of de moraal, maar dat zonde opstand is tegen God. Zonde kan niet zomaar vanuit de mens ter sprake worden gebracht, maar wordt pas pijnlijk zichtbaar in de ontmoeting met Jezus Christus.
- In deze paragraaf wordt goed zichtbaar hoe hij de Godsleer en de verkiezing met elkaar verbindt, want in Jezus' leven, dood en opstanding verkiest en redt God de mensheid. God staat niet buiten de verkiezing, maar Hij participeert erin door Zelf te komen en te redden.
- Barth wijst er in deze paragraaf op dat wij de zonde doen en willen en tegelijkertijd haar relativeren en toedekken. Dit zijn voor hem belangrijke punten waar hij in de

³² Barth, *KD IV/2*, 445-452.

aankomende paragrafen weer op terug zal komen. Hij wil daarmee aantonen dat wij zelf onze zonde niet als zonde zien, maar dat ze ons moeten aangezegd.

- Voor Barth is schaamte – over de zonde – een belangrijke reactie op de openbaring van Jezus, maar dat kan niet de enige reactie zijn. Op de schaamte moet bekering en geloof volgen. Hij laat zien aan de hand van het voorbeeld van de farizeeër dat het ook mogelijk is hoogmoedig verder te leven in de zonde.

3. Jezus als de vrije Mens

In 1967 werd de documentaire ‘*Ja und nein, Karl Barth zum Gedächtnis*’ opgenomen. Zoals de titel al suggereert wordt er in het interview met Barth teruggeblikt op zijn theologische ontwikkeling en zijn werk. Barth legt aan de kijkers uit wat belangrijke aspecten van zijn denken zijn geweest en waarom. Op een gegeven moment komt het begrip *Freiheit* ter sprake. Hij stelt daar dat bij de vrijheid van de soevereine God en vrijheid van de verantwoordelijke mens de wegen uit elkaar gaan. Er is dan zelfs sprake van een front. Aan de ene kant staan de vrienden van de vrijheid en aan de andere kant, bewust of onbewust, de vijanden van de vrijheid.³³ Hij bedoelt dat individuele vrijheid zoals de filosofie die voorstelt naar zijn oordeel onvrijheid is, ware vrijheid is er alleen in de verbondenheid aan God. Vijanden van de vrijheid zijn op zichzelf gericht, maar vrienden van de vrijheid zijn verbonden met God en met de naaste. Werkelijk vrij is alleen die mens die door de Zoon in de vrijheid gesteld is om God en zijn naaste lief te hebben.

In het interview maakt Barth zelf al duidelijk dat vrijheid niet zomaar een los begrip is in zijn theologie, maar dat zich rond het begrip vrijheid beslissingen en scheidingen voltrekken.

In dit hoofdstuk wordt eerst het begrip vrijheid onderzocht voordat de zonde ter sprake komt. Deze keuze is bewust, want in dit hoofdstuk wordt de maatstaf getekend – hoe de mens bedoeld is, maar de mens wijkt hiervan af en door deze afwijking komt de zonde van de traagheid duidelijk in beeld.

In dit hoofdstuk zien we het volgende: Als eerste wordt de achtergrond geschetst waartegen Barth zijn vrijheidsbegrip ontwikkelt. Vervolgens wordt nagegaan hoe hij zelf het vrijheidsbegrip vormgeeft en hoe zijn begrip van vrijheid zich verhoudt tot Jezus Christus. Als de achtergrond en Barths eigen vrijheidsbegrip geschetst zijn, zetten we de volgende stap en gaan we na welke functie het begrip vrijheid heeft in paragraaf 65.2. In deze paragraaf wordt de verhouding geschetst tussen Jezus Christus en de vrijheid en vervolgens wordt er nagegaan hoe Christus in Zijn vrijheid Zich verhoudt tot de mens. Tenslotte volgt er een korte evaluatie.

3. 1. Vrijheidsbegrip bij Barth

Om na te gaan wat Barth bedoelt met het begrip vrijheid is het nodig om eerst terug te bladeren in de KD naar band II/1 waar hij dit begrip uitwerkt. Daar wordt meteen zichtbaar dat het begrip

³³ <https://www.youtube.com/watch?v=8N939j7XG0I> [30 januari 2023].

vrijheid niet zomaar uit de lucht komt vallen, maar door hem bewust verankerd is in zijn Godsleer, want alleen God is werkelijk vrij. Hij schrijft hierover het volgende:

Gottes Sein als der Lebende und Liebende ist sein Sein in der Freiheit. So, nämlich frei, lebt und liebt er. Und so und darin, daß er in der Freiheit lebt und liebt, ist er Gott, unterscheidet er sich von anderen Personen, ist er die eine, ursprüngliche und eigentliche Person durch deren Schöpfermacht und Schöpferwillen alle anderen Personen allein sind und erhalten werden. Wir sagen mit dem Begriff der Freiheit nichts anderes, als was wir sagen würden, wenn wir Gott schlicht als den Herrn bezeichnen würden.³⁴

Volgens Barth is God *der Liebhabende in der Freiheit*. Met andere woorden: God is vrij, Schepper en Heer en in zijn liefde wil Hij niet anders dan met mensen verbonden zijn. Barth definieert menselijke vrijheid als volgt: gemeenschap met God en met de medemensen.³⁵

Deze definitie heeft hij ontwikkeld tegen de achtergrond van twee fronten. Het eerste front is de nominalistische theologie van de late Middeleeuwen en het tweede front is de Verlichting met het autonome mensbeeld.

3.1.1. Nominalisme

Het eerste front voor Barth vormt zoals gezegd het nominalisme. Deze stroming binnen de theologie kwam op in de late Middeleeuwen en maakte deel uit van de discussie over de verhouding van God tot de werkelijkheid.³⁶ Het tot dan toe breed gedragen realisme ging ervan uit dat de universalia ook reëel zijn. De boom die wij buiten zien staan is een concretisering van de 'boomheid'. Het nominalisme nam een andere positie in en stelde het bestaan van universalia ter discussie. God is vrij – en ook niet gebonden aan structuren en werkelijkheden die min of meer boven Hem staan. Met dit standpunt wilde men de vrijheid van God waarborgen. Zijn vrijheid komt het scherpst daarin tot uitdrukking dat men stelde: iets is goed, omdat God het wil. Daarmee was de vrijheid van God wel veiligstelling, maar vervolgens kwam onontkoombaar de vraag op hoe de verhouding van God tot de werkelijkheid gedacht kon worden.

³⁴ Barth, *KD II/1*, 338.

³⁵ Barth, *KD II/1*, 334-361.

³⁶ Busch, *Leidenschaft*, 119.

3.1.2. Menselijke autonomie

Het tweede front waar Barth tegen schrijft is de Verlichting. In de Verlichting wordt benadrukt dat de mens autonoom is. De mens zelf is het nieuwe uitgangspunt in het denken. Hij beheerst de wereld en bepaalt zelf zijn werkelijkheid. Deze mens is aan niemand verantwoording schuldig, slechts aan zichzelf. Hij is vrij om te doen wat hij wil. Barth ziet in zijn tijd – de 20^e eeuw – de verschrikkelijke effecten van deze autonome vrije zelfbestemming. Volgens hem is de individuele menselijke vrijheid geen echte vrijheid, omdat die vrijheid als principieel uitgangspunt zelfbeschikking heeft. Het probleem van deze visie op vrijheid is volgens hem dat er geen rekening gehouden wordt met God en met de medemens.³⁷ Hij kiest voor een andere benadering: niet de mens is leidend, maar Gods openbaring in Jezus Christus. Dit is een belangrijk uitgangspunt voor Barth wat heel zijn dogmatiek doortrekt. Hij kiest bewust voor de openbaring als grondprincipe voor zijn dogmatiek in plaats van menselijke kennis. Voor hem is Gods openbaring het enige bewijs van Gods vrijheid.³⁸

Filosofen als Descartes en Kant nemen met hun uiteenzettingen over vrijheid de discussie van het nominalisme weer op, maar zijn kritisch. Ondanks hun kritiek hebben ze de goddelijke eigenschappen zoals Gods vrijheid niet verworpen, maar juist verwerkt en toegepast op de mens. Door het verdwijnen van het geloof in God verschuift de absolute goddelijke vrijheid van God naar de mens. Zodoende vervangt de autonome mens God en zijn wij mensen het centrale middelpunt geworden van de wereld. Daarom is het voor theologen lastig geworden om God nog ter sprake te brengen.³⁹

3.1.3. Christologisch vrijheidsbegrip

Nu de twee fronten geschetst zijn gaan we na hoe Barth zijn eigen vrijheidsbegrip ontwikkelt. Uit de vorige twee paragrafen is zichtbaar geworden dat vrijheid niet uitsluitend bij God of bij de mens kan horen. Tegenover deze achtergrond moet hij een vrijheidsbegrip ontwikkelen wat gekenmerkt wordt door een verbinding tussen God en mensen.

Zoals we in het begin van deze paragraaf hebben gezien begint hij met de stelling dat vrijheid voortkomt uit God Zelf. In de Godsleer zoals Barth die ontwikkelt in KD II/1 zien we dat hij vrijheid als één van Gods eigenschappen behandelt. Hij wil ons in zijn Godsleer laten zien dat vrijheid geen op zichzelf staand begrip is, maar dat vrijheid zijn oorsprong vindt in God. God is volgens hem zoals gezegd *der Liebhabende in der Freiheit*. Zijn stelling is: “Gottes Sein ist

³⁷ Busch, *Leidenschaft*, 116-118.

³⁸ Barth, *KD II/1*, 343.

³⁹ Busch, *Leidenschaft*, 119-120.

in der Tat". De *Tat* wordt op de voet gevolgd door het tweede element, de *Liebe* en als derde element noemt Barth de *Freiheit*. Hier maakt Barth een bewuste keuze. Hij laat zien dat de mens in zichzelf onvrij en gebonden is. De mens is pas vrij als hij door God in vrijheid wordt gesteld. Vrijheid hoort volgens Barth uitsluitend bij God Zelf en wordt zodoende verbonden met Gods heerschappij en leven in liefde.

We zien Barth weg bewegen bij de mens en zich richten op God.⁴⁰ Gods vrijheid wordt in Zijn openbaring zichtbaar. Hij schrijft:

Gottes Freiheit ist seine eigne Freiheit: seine Freiheit zu sein, nicht nur wie die von ihm verschiedene Wirklichkeit, sondern als deren an und in ihr handelnder Schöpfer, Versöhner und Erlöser und also als ihr Herr aber auch nicht nur in der Verschiedenheit seines Seins von ihrem Sein, sondern in sich selber der zu sein, der, wie er es tatsächlich tut, mit dieser Wirklichkeit Gemeinschaft haben und halten kann in seiner ganzen Verschiedenheit ihr gegenüber. Nach dem Selbstzeugnis seiner Offenbarung hat Gott die Freiheit, seine Existenz innerhalb der von ihm verschiedenen Wirklichkeit selbst zu beweisen. Man bemerke: seine Existenz, also das Dasein des von dieser ganzen Wirklichkeit verschiedenen Seienden! aber seine Existenz, d.h. sein von seinem Gedacht werden unabhängiges, ihm vorangehendes, es allererst begründendes, schlechthin gegenständliches Dasein! und diese seine Existenz innerhalb der von ihm verschiedenen Wirklichkeit, sodaß sie in dieser Wirklichkeit, zu der auch der Mensch gehört, und in ihrer ganzen Verschiedenheit von ihr, von diesem erkannt, sodaß der göttliche Selbstbeweis vom Menschen erkannt und anerkannt, im Rahmen seines Erkennens wiederholt werden kann! Das Alles geschieht doch offenbar, indem Gottes Offenbarung stattfindet und Glauben schafft und findet. Das Alles kann also geschehen, zu dem Allem hat also Gott die Freiheit.⁴¹

Met nadruk wijst Barth op het belang van Gods vrijheid. Gods vrijheid is niet onbepaald zoals het nominalisme denkt. Dit is geen echte vrijheid volgens hem, omdat zij niet verbonden is met God Zelf. Volgens hem is Gods vrijheid in Hemzelf gegrond, wordt Gods vrijheid door Hemzelf bepaald en door Hemzelf getoond. Met andere woorden: alles wat God doet en wat Hij van Zichzelf laat zien – door Zijn openbaring – kan God doen, omdat Hij vrij is. Hij is de Schepper en de Heer en zodoende Zelf de bron van de vrijheid.

Barth bedoelt daarmee dat ondanks dat God de Schepper van de hemel en de aarde is, Hij Zich in vrijheid wil verbinden aan de mens. God wil een God van mensen zijn.

⁴⁰ Barth, *KD II/1* 334-335; 338-339.

⁴¹ Barth, *KD II/1* 342.

We zien dat volgens Barth Gods vrijheid gedefinieerd wordt door Zijn liefde en omgekeerd.⁴² Vrijheid hoort bij Gods identiteit en die wordt zichtbaar in de verbinding die Hij aangaat met mensen. God is helemaal betrokken op onze werkelijkheid, daaruit wordt Zijn liefde zichtbaar. Wat God doet is niet willekeurig, maar is Gods keuze in Zijn vrijheid gericht op de mensheid. Zo voorkomt Barth dat hij in de valkuil van het nominalisme of de Verlichting trapt en zijn vrijheidsbegrip los komt te staan van God, de mensheid of de schepping. God en mens zijn en blijven verbonden.⁴³

Daarmee is niet alles gezegd, want Barth gaat dit vrijheidsbegrip concreet invullen door te kiezen voor een christologische benadering. We gaan nu een stap verder, want Gods vrijheid krijgt concreet gestalte in Jezus Christus. In Zijn leven en werk zien we wat ware vrijheid is en wat dat betekent voor ons, omdat in Jezus Christus de *königliche Freiheit* zichtbaar en werkelijkheid is geworden. Jezus leeft in volmaakte relatie met God en met mensen. We zien hier dat Barth een bewuste keuze maakt voor de openbaring. Hij begint niet bij het denken van de mens – het aandragen van bewijzen voor het bestaan en geloof in God – maar bij wat God Zelf heeft gezegd en laten zien in Jezus Christus het geopenbaarde Woord.⁴⁴ Hij laat ons zien dat Jezus Christus de verbinding is tussen God en mensen, daarom is Jezus Christus de vrije mens, want Hij is verbonden met God en met ons mensen.

Barth mag het begrip vrijheid dan christologisch invullen, toch staat hij met dit vrijheidsbegrip niet op zichzelf. Hij verbindt zich bewust aan de kerkelijke traditie van Augustinus, Luther en Calvijn. Elementen uit hun Godsleer brengt hij samen in zijn vrijheidsbegrip. Hij verwerkt het, radicaliseert het christologisch en gebruikt het als antwoord op het idee van zelfbestemming en maximale menselijke vrijheid. Zodoende blijft God verbonden met de mens. Het lijkt er misschien op dat hij hier een wissel omzet of een nieuwe benadering kiest, maar dat is niet het geval. Hij plaatst zich hier bewust in de lijn van de theologie van de vroege kerk en de Reformatie en actualiseert het vrijheidsbegrip.⁴⁵

Barth wil ons laten zien dat de vrijheid van God precies daarin bestaat dat Hij in Jezus Christus ervoor gekozen heeft om de God van Zijn mens te zijn. Dit betekent dat hij het begrip vrijheid als fundament ziet voor Gods eigenschappen. Alles wat God doet en is rust op Zijn vrijheid.⁴⁶

⁴² Barth, *KD II/1*, 496; Hedinger, U., *Der Freiheitsbegriff in der Kirchlichen Dogmatik Karl Barths* (Zürich: EVZ Verlag 1962), 23.

⁴³ Busch, *Leidenschaft*, 122-123.

⁴⁴ Hedinger, U., *Freiheitsbegriff*, 14.

⁴⁵ Hedinger, *Freiheitsbegriff*, 10.

⁴⁶ Barth, *KD II/1*, 339-340.

Als God de bron van de vrijheid is en dat laat zien in Jezus Christus zegt dit ook iets over de positie van de mens. In het licht van Jezus blijkt de mens der zonde niet vrij, maar juist gebonden. Barth laat hiermee zien dat God en de mens niet op gelijke voet staan, maar dat er wel degelijk een verschil is. Ondanks het contrast weerhoudt dit God er niet van om gemeenschap te zoeken met de mensen, want in de komst van Jezus Christus laat God duidelijk zien dat dit Zijn wil is. Zodoende bewaart en bewijst God Zijn vrijheid.⁴⁷

We hebben gezien dat Barth het vrijheidsbegrip bewust anders invult. Hij denkt vanuit de *Koexistenz* – de gemeenschap.⁴⁸ Hij laat ons zien dat Gods vrijheid nu precies daarin tot uiting komt dat Hij niet zonder de mens wil zijn en dat wij mensen niet autonoom zijn, maar dat wij altijd in verbinding leven met God. Hij is onze Schepper en wil onze Verlosser zijn en zo zien we Hem steeds weer op ons toekomen en zoeken naar gemeenschap met de zondige mens. Ook het denken vanuit de gemeenschap is terug te vinden in het denken van Augustinus, Luther en Calvijn. Net als Barth hebben zij erop gewezen dat de mens altijd in relatie tot God staat.

Tenslotte ziet Barth vrijheid als een geschenk van God, want door de vrije Mens verlost God de mens van zijn zonde en geeft God de zondaar zijn vrijheid terug, namelijk gemeenschap met Hem. Dit kan de vraag oproepen of Barth niet een totaal andere benadering kiest ten opzichte van de Reformatie, maar opnieuw is dit is niet het geval, want met de Reformatie stelt hij dat de mens niet slechts passief een ontvanger van Gods genade is, maar hij stelt ook dat God spreekt en dat de mens antwoordt. Hij wil bewust vanuit de gemeenschap – participatie – met God denken. De mens is volgens hem geen passief object, noch het zelfstandige, mondige subject. Tegelijk overweldigt God de mens ook niet, maar God lokt bij de mens met Zijn genadig handelen een reactie uit. Er is veel meer sprake van een reageren, een antwoorden op Gods genade.⁴⁹

Barth gebruikt in paragraaf 65.2 dit vrijheidsbegrip als maatstaf om te laten zien hoeveel de mensen daarvan afwijken en in de menselijke afwijking wordt de zonde zichtbaar.

3.2. Jezus Christus

In de vorige paragraaf is inzichtelijk gemaakt wat vrijheid betekent in de theologie van Barth. Nu is het moment om met deze gedachte in het achterhoofd terug te komen bij het thema van deze scriptie, namelijk de zonde van de traagheid, maar voordat deze zonde ter sprake komt

⁴⁷ Barth, *KD II/1*, 341.

⁴⁸ Busch, *Leidenschaft*, 123.

⁴⁹ Busch, *Leidenschaft*, 26.

moeten we eerst scherp hebben hoe volgens Barth Jezus zich verhoudt tot de vrijheid. Daarom gaan we nu van KD II/1 naar KD IV/2 paragraaf 65.2.

Barth begint paragraaf 65.2 met een christologische inzet. Hij stelt dat de zonde – en ook de zonde van de traagheid – alleen zichtbaar wordt in de confrontatie met Jezus Christus. Jezus dient als spiegel waarin onze zonde zichtbaar wordt.⁵⁰ Deze christologische benadering is ook belangrijk om te begrijpen wat Barth bedoelt met Jezus als de vrije Mens, want Barth benadrukt steeds weer dat vrijheid niet bij de mens hoort maar bij God, want het is God Die in zijn Zoon Jezus Christus ons mensen Zijn vrijheid aanbiedt.⁵¹ Hij stelt dat alleen in de ware Mens Jezus Christus de vrijheid te vinden is. Hij is werkelijk vrij en in het licht van Zijn vrijheid wordt zichtbaar dat wij mensen niet vrij zijn, maar juist gebonden en gevangen in de zonde. In Jezus biedt God ons de mogelijkheid aan een nieuw en vrij mens te zijn. Hij roept de zondige mens op om opnieuw in vrijheid te leven met Hem in een vernieuwde menselijke natuur. De trage mens echter vindt dit overbodig. Ondanks de beperkingen die de mens ervaart in zijn oude natuur heeft hij geen enkele behoefte aan vernieuwing en bevrijding, omdat dit betekent dat hij zondaar is, moet opstaan en in beweging moet komen en Jezus moet volgen. Daarom ziet hij geen schoonheid in de vrije Mens Jezus Christus en weigert hij de vrijheid om een nieuw mens te zijn.⁵²

Aan het slot van de inleiding van de paragraaf over de traagheid geeft Barth een definitie van het begrip vrijheid:

Und wenn nun die Freiheit des Menschen Jesus als der neue, der erhöhte, der herrschaftliche Mensch schlicht darin seinen Grund und Sinn haben sollte, daß er der in Gemeinschaft mit Gott lebende Mensch ist, so wird die Gleichgültigkeit, der Zweifel, das Mißtrauen, in dem wir Anderen ihm gegenüberstehen, ebenso schlicht darin seinen Grund und Sinn bzw. Unsinn haben, daß wir es für unpraktisch, lästig und unerwünscht halten, in Gemeinschaft mit Gott zu leben, daß uns ein in sich selbst bewegtes und kreisendes, auf sich selbst angewiesenes, aber auch über sich selbst verfügendes Menschenleben viel besser als ein in jener Gemeinschaft Gelebtes zusagt.⁵³

⁵⁰ Barth, *KD IV/2*, 452-453.

⁵¹ Barth, *KD IV/2*, 455.

⁵² Barth, *KD IV/2*, 457-458.

⁵³ Barth, *KD IV/2*, 458.

Vrijheid betekent daarom volgens Barth: verlossing en verhoging van de mens door Jezus. Hij verlost de mens uit zijn beperkte begrensde leven en maakt de mens van slaaf tot heer. Vrijheid betekent leven in de gemeenschap met God. De vrijheid van Jezus betekent de ontmoeting met God. Jezus staat in vrijheid – in relatie met God – en door Zijn komst nodigt Hij ons mensen om in deze gemeenschap te delen.⁵⁴

3.3. Vrijheid en de vier aspecten van het mens zijn

We gaan nu in de spiegel kijken, want Barth plaatst Christus tegenover de mens. Na de inleiding waarin hij de positie van de mens geschetst heeft in het licht van Christus gaat hij nu de houding van de trage mens verder uitwerken.

Volgens Barth bestaat het mens-zijn uit vier aspecten: de relatie tot God, de relatie tot onze medemens, de relatie tot onszelf en tenslotte de relatie tot onze vergankelijkheid.⁵⁵ Deze vier aspecten heeft hij geformuleerd in zijn behandeling van de scheppingsleer in KD III/2 en III/4.⁵⁶ Hier komt hij in het verband van de leer van de zonde op deze aspecten terug. Deze vier aspecten noemt Barth in paragraaf 65.2 opnieuw en hij plaatst ze nu in het licht van Christus, de ware mens om zodoende zichtbaar te maken wat de zonde van de traagheid inhoudt.

Deze aspecten zullen kort worden behandeld, omdat daaruit ook naar voren komt hoe Barth over het begrip vrijheid spreekt in deze paragraaf.

3.3.1. De vrijheid van de mens in relatie tot God

Zoals hierboven is uitgelegd raken we met het begrip *Freiheit* aan een diepe laag in Barths theologie. Meteen bij dit eerste aspect wordt dat al duidelijk. Hij stelt dat het Woord van God aan ons gegeven is om ons te tonen wie God is. In deze stelling komt het begrip *königliche Freiheit* opnieuw naar voren, want nog sterker dan in de inleiding benadrukt Barth dat Jezus Christus de vrijheid Zelf is in eigen Persoon, omdat Hij de volmaakte Mens is. Hij is Knecht van God, in alles gehoorzaam gericht op God. Hij heeft het licht van de vrijheid in de wereld gebracht om ook ons vrij te maken, want Zijn vrijheid is onze vrijheid.⁵⁷ Jezus is de vrijheid Zelf en als Hij naar ons toekomt als onze Medemens en Broeder dan komt Hij naar ons toe om ons te bevrijden.⁵⁸

⁵⁴ Barth, *KD IV/2*, 458-459.

⁵⁵ Barth, *KD III/4*, *KD IV/2*, 459-460.

⁵⁶ Barth, *KD III/2*, 391-714; *KD III/4*, 51-320

⁵⁷ Barth, *KD IV/2*, 460.

⁵⁸ Barth, *KD IV/2*, 462.

Barth maakt ook duidelijk dat de ontmoeting met de vrijheid van God in Jezus Christus voor de mens niet vrijblijvend is, maar dat het vraagt om een reactie. Met reactie bedoelt Barth dat de mens, geconfronteerd met Jezus Christus, een antwoord moet geven: voor of tegen Jezus. Voor deze openbaring van Jezus kan de trage mens zich niet verstoppen. Hij kan de vrijheid die Jezus brengt niet negeren. De afwijzende reactie op de vrijheid die Jezus brengt laat de zonde van de traagheid zien. Barth laat ons zien dat vrijheid leven in de gemeenschap met God betekent.⁵⁹

3.3.2. De vrijheid van de mens in relatie tot zijn medemens

In het tweede aspect begint Barth opnieuw met Jezus als de vrije Mens. Opnieuw wordt dit begrip christologisch benaderd, maar nu wordt Jezus nadrukkelijk tegenover de trage mens geplaatst. Het begrip *königliche Freiheit* speelt in dit aspect een cruciale rol, want de koninklijke vrijheid van deze ene Mens Jezus Christus bestaat hierin, dat Hij geheel de Medemens is van ons, Zijn medemensen. Jezus actualiseert het mens-zijn door de gemeenschap met andere mensen. Barth brengt hier nadrukkelijk zijn idee naar voren dat vrijheid gemeenschap betekent met de naaste. Jezus plaatst het mens-zijn in een dubbel perspectief. Door het geloof in Jezus keert de mens zich niet alleen tot God, maar ook tot zijn naaste. Deze vrije mens geeft God de eer en krijgt door dit vrije perspectief oog voor zijn medemens. Hij ziet de waardigheid, het recht en de aanspraak van de andere mensen. Door Jezus leeft hij niet alleen in gemeenschap met God, maar hij leeft ook in gemeenschap met andere mensen zoals God het heeft bedoeld.⁶⁰

De vrijheid die Jezus heeft gebracht geldt niet alleen voor het individu en de samenleving, maar de vrijheid is ook van groot belang voor het christendom. Barth schrijft dat het ware christendom geen particulier christendom kan zijn, waarbij de gelovige vooral bekommerd is over zijn eigen zielenheil. Als dat gebeurt, wordt het christendom onmenselijk en dat maakt het meteen tot een vals christendom. Dit is volgens Barth een groot probleem, want het snijdt aan de wortel van het vertrouwen en de troost en de vreugde van de hele gemeente. Een christen hoort te leven en te getuigen van de vrijheid die hem geschonken is in Jezus Christus.⁶¹ Barth benadrukt dat de vrije mens Jezus Christus geen individu is die op zichzelf bestaat, maar Hij leeft in de gemeenschap met God en met mensen en dat ware vrijheid juist constante verbinding en verplichting betekent.

⁵⁹ Barth, *KD IV/2*, 461-462.

⁶⁰ Barth, *KD IV/2*, 486-487.

⁶¹ Barth, *KD IV/2*, 489.

3.3.3. De vrijheid van de mens in relatie tot onszelf

In dit derde aspect werkt Barth de christologische benadering van het begrip vrijheid verder uit. Barth stelt dat Jezus mens is zoals wij, maar het verschil is dat Hij leeft in Zijn koninklijke vrijheid. Dat wil zeggen: Hij leeft in Zijn eigen oorspronkelijke vrijheid, want Hij heeft het vrije ware leven immers in Zichzelf. Omdat Hij vrij is kan Hij Zijn leven opofferen als een vrije gave voor ons mensen uit liefde en in gehoorzaamheid aan Gods wil.

Barth wijst op de Geest die fundamenteel is om goed te begrijpen wie Jezus is. Jezus leeft naar de Geest door wie Hij vlees is geworden. Christus leeft in volledige overeenstemming met God en met het vlees. Hij leeft naar de mate van de Geest. God laat in Jezus zien hoe wij bedoeld zijn. Wie Zijn Heilige Geest ontvangt gaat daarom weer lijken op hoe God hem heeft bedoeld. De reden dat Barth nu de Geest betreft bij de vrijheid is de incarnatie, maar hij laat zien dat de Geest bij meer betrokken is dan alleen bij de incarnatie. De Geest werkt niet alleen in Jezus, maar Hij werkt ook in ons en maakt ons door het leven en offer van Jezus tot nieuwe mensen. Door de Geest te betrekken bij de herschepping van de mens laat Barth zien dat vrijheid van Jezus fundamenteel is voor onze zaligheid en dat die ons transformeert tot nieuwe mensen.⁶²

Een klassiek verwijt aan Barth is het pneumatologisch tekort in zijn dogmatiek – daar wordt mee bedoeld dat hij geen of te weinig oog heeft voor het werk van de Heilige Geest – en een te sterke nadruk op de christologie, maar dit verwijt blijkt hier onterecht te zijn. In dit derde aspect van het mens-zijn zet hij niet alleen christologisch in, maar neemt hij ook de tijd om de rol van de Geest te beschrijven en verbindt Hij Jezus en de Geest bewust aan elkaar en benadrukt hij dat deze Geest werkt in de gelovigen.

Jezus leeft in de vrijheid van God. Hij is mens als wij, maar leeft in de *königliche Freiheit* dat wil zeggen dat Jezus in de juiste verhouding leeft met God en met zijn mede mensen.⁶³ Als wij deze vrije Mens ontmoeten dan worden wij ook geconfronteerd met de Geest Die ons vlees vrij wil maken en tot leven wil wekken, maar de traagheid van de mens komt hierin tot uiting dat hij de vrijheid en gemeenschap die God hem aanbiedt, afwijst.⁶⁴

3.3.4. De vrijheid van de mens in relatie tot onze vergankelijkheid

Tenslotte benadrukt Barth in dit laatste aspect van het mens-zijn dat de koninklijke vrijheid volledig zichtbaar wordt in Jezus' overgave van Zijn leven aan God en aan mensen. Door Zijn dood aan het kruis voor ons, in de gestalte van de lijdende Knecht, mogen wij door het geloof

⁶² Barth, *KD IV/2*, 509.

⁶³ Barth, *KD IV/2*, 509.

⁶⁴ Barth, *KD IV/2*, 510.

delen in Zijn vrijheid. Wij ontvangen de vrijheid als een gave zodat wij ons kunnen verheugen als we bij ons einde en onze grens aankomen. Als het leven eindigt hoeven wij volgens Barth niet bevreesd te zijn, want daar ontmoeten we Jezus de vrije Mens. Hij leeft daar het leven dat als eeuwig leven het onze omvat. Hij is onze hoop in dit eindige leven en Hij is onze toekomst. In de ontmoeting met Hem mogen wij ten volle delen in Zijn vrijheid.⁶⁵ Dit betekent dat Gods vrijheid over onze grenzen en beperkingen heen reikt en ze wegneemt en ons brengt in de gemeenschap van God in de echte vrijheid.

3.4. Evaluatie

In deze paragraaf verbindt Barth vrijheid met Jezus Christus. Hij laat voortdurend zien dat Jezus de ware vrijheid Zelf is. Alleen in de ontmoeting met de werkelijk vrije mens Jezus Christus ontdekken wij wat vrijheid is - en worden onze gedachten omtrent vrijheid onthuld als bedrog en als onvrijheid. In de inleiding van de paragraaf wordt al goed zichtbaar hoe hij te werk gaat. Hij begint bij Jezus Christus. Hij is Zelf deze vrijheid en Hij staat in de ware koninklijke vrijheid. Barth beschrijft nu de mens aan de hand van het licht dat in de komst van Jezus Christus op diens leven valt om zichtbaar te maken welke verschillende reacties de mens geeft op deze vrijheid. Zo wordt onze onvrijheid en traagheid zichtbaar. Deze methode past hij ook toe als hij de vier aspecten van het mens-zijn bespreekt. Hij laat daar steeds weer zien dat wij op geen enkele manier neutraal kunnen blijven. Als Jezus Christus Zich openbaart dan moeten wij reageren in geloof of in afwijzing.

In de vrijheid die God ons aanbiedt in Jezus als de vrije Mens zien we drie belangrijke elementen. In de vrije Mens zien we allereerst dat alleen God de ware vrijheid bezit en van daaruit naar ons toekomt en met ons in relatie wil treden. Hij laat de mensheid niet aan haar lot over, maar in Jezus zoekt Hij ons om ons te stellen in het licht van Zijn vrijheid.

Ten tweede laat Jezus ons zien hoe God vrijheid heeft bedoeld, want in Zijn vrijheid is Jezus gericht op God en op Zijn naaste. Deze christologische benadering is verrijkend, omdat Jezus laat zien wie God is en wat Hij wil en daarnaast is Jezus de spiegel waarin wij zien wie wij zelf zijn. Tegelijk is Jezus meer dan alleen de spiegel, Hij is ook de Plaatsvervanger en door Hem komt de Geest ook tot ons.

Als derde zien we dat vrijheid volgens Barth betekent dat wij in de ontmoeting met Jezus Christus niet ontkomen aan het geven van een antwoord. Als wij geconfronteerd worden met Jezus de vrije Mens, vraagt Hij van ons een antwoord. Er is een zekere mate van keuzevrijheid.

⁶⁵ Barth, *KD IV/2*, 585/86.

Er zijn twee opties: de mens kan kiezen voor de vrijheid in Jezus Christus, dat betekent vergeving van de zonde en delen in Gods genade. Of hij kiest ertegen, dat betekent afwijzing van Jezus Christus en gebonden blijven. Barth laat zien dat God de mens de vrijheid geeft om te kiezen, maar dat de opties gelimiteerd zijn. Deze beperking maakt ons niet tot robots, maar geeft de mens de ruimte om te antwoorden. Juist door deze vrijheid af te wijzen wordt de zonde van de traagheid zichtbaar.

Vanuit deze drie punten gezien is het logisch dat wanneer Barth de zonde van traagheid bespreekt het begrip vrijheid een belangrijke rol speelt, omdat God ons de vrijheid aanbiedt in Jezus Christus. Het confronteert ons mensen met het feit dat wij niet vrij zijn en roept ons op om te antwoorden, maar hier komt de zonde van de traagheid naar boven. Hij laat zien dat wij mensen weigeren te reageren op Gods vrijheid. Het niet reageren op de vrijheid die God biedt is het probleem van de zonde van de traagheid. Het vrijheidsbegrip van Barth laat ook zien hoeveel de mens is afgeweken van God en hoe zondig de mens werkelijk is door niet te willen leven in en uit de gemeenschap met God.

Als we de balans opmaken aan het einde van het derde hoofdstuk zijn de volgende dingen inzichtelijk geworden:

- Het begrip vrijheid staat niet op zichzelf, maar is door Barth verankerd in de Godsleer, want God is de werkelijk Vrije, die in zijn vrijheid (*“Der liebhabende in der Freiheit”*) niet anders wil dan de God van mensen zijn. En wordt door hem geactualiseerd door vrijheid te typeren als gemeenschap met God en met mensen onderling. God is de bron van de vrijheid en in Zijn vrijheid komt Hij naar de mensen toe. Door deze benadering heeft Barth het begrip vrijheid opnieuw tot een werkelijk theologisch begrip gemaakt zowel in de Godsleer als in de zondeleer, omdat het God en mens met elkaar verbindt.
- Het begrip vrijheid wordt in paragraaf 65.2 toegepast op de mens en nader ingevuld door Barth. Daarom is vrijheid te definiëren als volgt: vrijheid is opnieuw leven in gemeenschap met God en met de medemens door middel van de vrije mens Jezus Christus.
- Barth vraagt aandacht voor het werk van de Heilige Geest bij het derde aspect van het mens-zijn. De Geest is betrokken bij de incarnatie en zorgt ervoor dat als wij geloven in de ware Mens wij weer gaan lijken op hoe God ons heeft bedoeld.

- Het aanbod van de vrijheid is niet vrijblijvend, maar vraagt van ons mensen een reactie in geloof of ongelooft.

4. De zondaar als de trage mens

Voorafgaand aan het Paasweekend van 2023 besteedt de Volkskrant traditiegetrouw aandacht aan de zeven hoofdzonden en de zeven deugden. Deze zeven zonden en zeven deugden worden geïllustreerd aan de hand van actuele nieuwsfeiten. Het was interessant om te lezen hoe de Volkskrant de zonde van de traagheid in beeld bracht. Als voorbeeld van traagheid noemde zij het Duitse adellijk geslacht Heinrich. Een roemrijk geslacht dat een grote invloed heeft gehad in Duitsland, maar dat na de Eerste Wereldoorlog hun prestige verloor. De meest recent geboren Heinrichs legde zich daarbij neer, maar een late telg uit dit geslacht, Heinrich XIII Reuss niet. Hij beraamde een coup om de regering van de Bondsrepubliek omver te werpen en zichzelf te installeren als staatshoofd.⁶⁶

Wat de zonde van de traagheid eigenlijk inhoudt is lastig op de maken uit dit artikel. Waarschijnlijk doelt de auteur op het geslacht Heinrich, maar zeker is het niet. Waar de zonde van de traagheid in het Volkskrant artikel niet uit de verf komt, geeft Karl Barth wel een heldere definitie van de zonde van de traagheid.

In het vorige hoofdstuk hebben we gezien wie Jezus Christus de koninklijke mens is. Hij is de spiegel waarin zichtbaar wordt wie de mens is. Hij staat tegenover de trage mens. In dit hoofdstuk kijken we in die spiegel om te ontdekken wat de zonde van de traagheid werkelijk inhoudt.

Het hoofdthema van paragraaf 65.2 is: *des Menschen Trägheit*. In dit hoofdstuk wordt als eerste onderzocht hoe Barth de zonde van de traagheid definieert en zichtbaar maakt. Vervolgens gaan we na welk effect de zonde van de traagheid heeft op ons mens-zijn. Tenslotte volgt er een evaluatie.

4.1. De zonde van de traagheid

Laten we eerst nagaan hoe Barth de zonde van de traagheid definieert. De zonde van de traagheid is anders dan de hoogmoed. Waar de hoogmoed actief is, legt Barth uit dat de zonde van de traagheid juist zit in het kwade stilzitten, het bewuste niets doen. Het is de keerzijde van de hoogmoed. Waar de hoogmoed zich verheft en groot maakt is er ook een verborgen diepte waarin zich een veel primitievere zonde bevindt waar veel meer mensen mee te maken hebben. De definitie van de zonde van de traagheid heeft Barth niet zelf ontwikkeld, maar ontleent hij

⁶⁶ Tempelman, O, 'De zeven hoofdzonden en de zeven deugden', *Volkskrant*, 8 april 2023, <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2022/de-zeven-hoofdzonden-en-zeven-deugden>.

aan Luthers uitleg van Jeremia 17,9 waarin Luther stelt dat het mensenhart *nicht nur ein trotziges, sondern auch ein verzagtes Ding ist*.⁶⁷

Barth kiest bewust voor een behandeling van de zonde traagheid, omdat daaruit zichtbaar wordt dat ook de vrome en schijnbaar nette mensen zondaren zijn.

Zonde heeft niet alleen betrekking op slecht handelen, maar het heeft ook betrekking op het slechte niet-handelen – nalatigheid. Zonde is volgens hem niet alleen de onbezonnen arrogantie, maar ook die van de traagheid. De zonde van de traagheid openbaart zicht juist ook daar waar Jezus verschijnt – de vrijheid van God, want Jezus is gekomen om de mens te verheffen en weer in de juiste verhouding tot God te plaatsen. De trage mens weigert deze verhoging en dat is volgens hem traagheid.⁶⁸

Barth omschrijft de traagheid als volgt:

Die Sünde als des Menschen sich duckende und verkriechende Trägheit ist von Haus aus sein Begehren, von der Existenz Gottes, von seinem Gottsein nicht behelligt zu werden, ihn also nicht wagt haben zu müssen, ohne Gott in der Welt sein zu dürfen. Der träge Mensch, der freilich mit dem hochmütigen identisch ist, fängt dort an, wo dieser endigt: damit nämlich, daß er in seinem Herzen sagt: 'Es ist kein Gott!' Das ist das Charakteristische der Sünde, des Ungehorsams, des Unglauben in dieser zweiten Gestalt. Alles, was des Menschen Trägheit ausmacht, wächst aus dieser Wurzel.⁶⁹

De zonde van de traagheid dient zich aan in twee vormen. Allereerst wordt ze zichtbaar als ongehoorzaamheid, omdat de trage mens weigert de goddelijke aanwijzingen tot navolging van Jezus op te volgen. Barth wijst erop dat in deze ongehoorzaamheid – de weigering tot handeling – er een zekere actie zichtbaar wordt. Ten tweede openbaart de zonde zich ook in de vorm van ongelooft. De trage mens weigert te doen wat God beveelt en doet juist wat God niet wil en verbiedt. De kern van dit trage gedrag ligt in het wantrouwen tegen God. Deze mens verhardt zich tegen de goddelijke welwillendheid die zich in de goddelijke eis tot hem richt.⁷⁰

Barth zoekt naar een nadere definitie van de term 'menselijke traagheid'. De zonde van de traagheid drukt heel duidelijk de ondankbaarheid uit van de mens naar God. Daarnaast wil de luie mens God niet liefhebben of kennen, maar denkt hij kwaad van God. De trage mens neemt Gods liefde niet waar. De trage mens die God niet liefheeft, verzet zich tegen Gods liefde en

⁶⁷ Barth, *KD IV/2*, 453-454.

⁶⁸ Barth, *KD IV/2*, 452-453.

⁶⁹ Barth, *KD IV/2*, 454.

⁷⁰ Barth, *KD IV/2*, 454.

ontwijkt de God die gemeenschap met hem zoekt. De kern van deze zonde is dat zij niet wil dat er een God is. Dit geldt ook voor de zonde van de hoogmoed, maar in het geval van de zonde van de traagheid is het een verlangen om niets met God te maken te hebben.⁷¹

Deze zonde komt het helderst tot uiting in de afwijzing van Jezus als de ware vrije mens, want in Jezus neemt God Zijn besluit van redding en dat wil de trage mens ontlopen. Als de trage mens gered wordt, moet hij veranderen en dit weigert hij. De trage mens heeft niets tegen het bestaan van God. Hij kan zelfs een vroom kerkganger zijn. De verwerping van God wordt pas echt zichtbaar als er door God een directe aanspraak op de trage mens wordt gedaan door Jezus. Jezus is voor hem onaanvaardbaar, want hij heeft geen behoefte aan God in zijn leven en zal daarom Jezus mijden.⁷²

Door de komst van Jezus en in de ontmoeting met Hem wordt zichtbaar wie de mens werkelijk is. Jezus ontmaskert hem en maakt hem te schande. Hoe vroom hij ook mag zijn, op het beslissende moment openbaart hij zich als een zondaar, want deze trage mens weigert Jezus te geloven en Hem te volgen. Hij wil koste wat kost zichzelf blijven en ongestoord doorleven.⁷³ Traagheid is zonde volgens Barth, omdat deze zonde God verwerpt en Zijn genade weigert. Hij weigert ook om aan zijn eigen roeping als mens te voldoen, namelijk leven in de gemeenschap met God. Volgens Barth heeft dit ook gevolgen voor het mens-zijn, want deze mens wil geen echt mens zijn, maar hij kiest voor een schijnwerkelijkheid waarin er geen God en geen naaste bestaat, alleen slechts een schaduw van zichzelf. Het vreselijke aan deze zonde is dat de trage mens niet alleen Jezus afwijst, maar dat hij zichzelf ook de vrijheid ontzegt die Jezus geeft. De trage mens is een mens vol tegenstellingen. Hij wil zichzelf niet zijn zoals God hem heeft bedoeld en hij staat tegenover God, omdat hij niet in Hem wil geloven.

4.2. Het mens-zijn en de traagheid

We gaan nu de volgende stap zetten en kijken hoe Barth dit concept van de zonde traagheid terugziet in de mens. Volgens hem is de traagheid ook de oorzaak van de zonde. Het is ook zonde in zichzelf en de oorzaak van andere zonden. Daarom heeft de zonde van de traagheid grote effecten op ons mens-zijn in relaties: tot God, tot onze medemens, tot onszelf en tenslotte tot onze vergankelijkheid.⁷⁴ In deze paragraaf gaan we opnieuw de hierboven genoemde vier

⁷¹ Barth, *KD IV/2*, 455.

⁷² Barth, *KD IV/2*, 455-457.

⁷³ Barth, *KD IV/2*, 457-458.

⁷⁴ Barth, *KD IV/2*, 459.

aspecten van het mens-zijn – die ook al in paragraaf 3.3 ter sprake zijn gekomen –langs met de definitie van de zonde van de traagheid in het achterhoofd.⁷⁵

Barth gebruikt vier begrippen om de zonde van de traagheid te duiden: “Dummheit, Unmenschlichkeit, Verlotterung en Sorge”. Elk aspect komt ter sprake in het licht van de vrije mens Jezus. Nadat Barth christologisch heeft ingezet maakt hij een *bittere Wendung* naar de zonde.

In een schema ziet de structuur van paragraaf 65.2 er als volgt uit.

De aspecten van het mens-zijn	De zonde
Relatie tot God	Domheid
Relatie tot medemens	Onmenselijkheid
Relatie tot zichzelf	Verslonzing
Relatie tot vergankelijkheid	Bezorgdheid

Elk aspect wordt door Barth door vier lenzen geanalyseerd: de zinloosheid van de zonde, de realiteit van de zonde, het verbergen van de zonde en tenslotte de drie fouten die de mens maakt. Deze lenzen zijn onderling met elkaar verbonden omdat hij in de laatste lens – die van de drie fouten – opnieuw de relatie tot God, de medemens en zichzelf evaluerend ter sprake brengt. Deze methode heeft hij ook gebruikt bij de beschrijving van de zonde van de hoogmoed. Voor de helderheid van de analyse in deze paragraaf volgen we zijn methode.

4.2.1. De weigering van de mens in relatie tot God

Zinloosheid van de zonde

Door Jezus wordt de trage mens de vrijheid aangeboden, maar hij weigert in deze vrijheid te staan en te leven. Het probleem van de dwaasheid is dat deze mens zich bewust verhardt. Deze weigering om te bewegen en te antwoorden op Gods genade laat zien hoe onredelijk en onwetend de mens is. In plaats van de gemeenschap met God wil deze mens blijven zoals hij is. Het behoort tot de ijdelheid van deze menselijke weigering om toe te geven dat het leven zonder God uiteindelijk zinloos is. De trage mens wil de kennis van God ontwijken. Door dit

⁷⁵ Barth, *KD III/4, KD IV/2*, 459-460.

te doen gaat hij in tegen God, maar ook tegen zichzelf. Het probleem voor de dwaze mens is dat hij door God gekend is en aangesproken en daarom kan hij niet aan God ontkomen.⁷⁶

De trage mens zoekt zijn toevlucht in zichzelf en dat heeft God niet gewild. De mens weigert God te leren kennen ondanks de goddelijke openbaring van Zijn Zoon. Zodoende maakt de trage mens zichzelf onmogelijk. Daarom leeft deze trage mens volgens Barth niet als een wijs man, maar als een dwaas. Daarom noemt hij deze houding *Dummheit*.⁷⁷ Domheid is volgens Barth een gestalte van de traagheid, omdat de trage, dwaze mens het beter denkt te weten dan God.

De realiteit van de zonde

Barth stelt dat *Dummheit* ook zonde is, omdat de domheid de kern is van de luiheid, want het is zijn passiviteit, zijn weigering om te handelen. Ondanks dat deze vorm van zonde passief is mogen we haar niet onderschatten. Hij wijst dan met name op de wortel van de domheid en volgens hem is dat de ontkenning van God. Barth noemt dit praktisch atheïsme.⁷⁸ Hiermee bedoelt hij dat de mens in het licht van Gods openbaring bewust weigert zich te laten redden en op te staan in een nieuw leven. Hij kan dat ook op een hele nette en vrome manier doen, maar de trage mens wil zich niet laten verheffen door God, maar wijst God af en heeft genoeg aan zichzelf. Er is geen reden voor deze dwaasheid, want door God af te wijzen gaat de mens in tegen zichzelf en tegen zijn Schepper. De dwaasheid vloeit direct voort uit het niets, omdat deze dwaasheid de mens niets oplevert. Barth omschrijft het zo: “Ich kann, indem ich mich der Erkenntnis Gottes entziehe, mir selbst wohl widersprechen – und eben das ist meine Dummheit, daß ich das tue”.⁷⁹

Het verbergen van de zonde

Het dubbele van de domheid is dat zij zich voordoeft als wijsheid. Deze zonde verbergt zich en doet zich anders voorkomen dan dat wat zij werkelijk is. Volgens Barth is dit eigenwijsheid die academisch kan zijn, of esthetisch, of absoluut moreel, of niet-moreel, of zelfs politiek, maar zij is niet te vergelijken met de goddelijke wijsheid. Daarmee vergeleken is zij altijd ten diepste dwaasheid.⁸⁰

⁷⁶ Barth, *KD IV/2*, 461.

⁷⁷ Barth, *KD IV/2*, 462.

⁷⁸ Barth, *KD IV/2*, 460; 461-462.

⁷⁹ Barth, *KD IV/2*, 466-467; 468.

⁸⁰ Barth, *KD IV/2*, 469; 471.

De drie fouten van de trage mens

Als de dwaasheid wordt vergeleken met de wijsheid van God geopenbaard in Jezus vallen er drie dingen op:

1. Door de wijsheid van God wordt de mens in de gemeenschap van God en met zijn naaste gesteld. God verbindt de mens met Zichzelf en met zijn naaste. De dwaze mens weigert deze relatie. Hij wil geen gemeenschap met God en ook niet met zijn medemensen. Hij wil alleen zijn en is een vijand van zijn naaste.
2. God houdt de mens als geheel samen in zijn psychische en fysieke elementen. Ziel en lichaam heeft God met elkaar verbonden en als zodanig geordend. De dwaze mens die geen rekening met God wil houden verstoort de harmonie tussen ziel en lichaam.⁸¹ Barth laat zien dat de mens zodoende een voortdurende strijd voert met zichzelf, omdat hij niet wil accepteren hoe God hem heeft bedoeld.
3. De tijd is volgens Barth ook een belangrijk element, want God bepaalt de tijd waarin de mens kan leven. Deze relatie van de mens tot God is de betekenis van al zijn komen en gaan: alleen door de relatie met God krijgt ons leven waarde en inhoud. Zo is kennis van God de vooronderstelling van alle kennis van de mens van zijn vergankelijkheid. De trage mens weigert echter vanuit het besef te leven dat hij sterfelijk is en dat God zijn tijden in Zijn hand heeft.⁸² Barth heeft de trage mensen in het licht gesteld van de verhoogde Mens en zodoende kan de dwaze mens zich niet langer uitgeven voor wijs, maar komt zijn dwaasheid en zijn luiheid openbaar.

4.2.2. De weigering van de mens in relatie tot zijn medemens

De zinloosheid van de zonde

In de relatie tot de medemens komt de zonde van de traagheid vanuit een ander perspectief naar voren. Barth begint dit tweede onderdeel opnieuw met een christologische benadering. Jezus is voor ons mensen een naaste geworden. Barth noemt Jezus daarom bewust de Medemens, Naaste en Broeder. Maar de trage mensen blijven in hun isolement, afzondering, eigenzinnigheid en onwil en dat laat onze onmenselijkheid zien. De mens verhardt zich en gaat niet naar de ander terwijl hij dat wel zouden moeten doen. Dit is de tweede vorm van luiheid, waarin de mens alleen willen zijn in plaats van te zijn wie hij al is in en door deze Ene.⁸³ De

⁸¹ Barth, *KD IV/2*, 474-475.

⁸² Barth, *KD IV/2*, 476-477.

⁸³ Barth, *KD IV/2*, 487.

trage mens wil niet omgaan met zijn naaste terwijl God dat van ons vraagt: heb uw naast lief als uzelf (Lev. 19,18b). De trage mens luistert niet en wil zich veel liever terugtrekken in een isolement waarin hij alleen is, maar dit is onmogelijk.

De realiteit van de zonde

Tegenover de gemeenschap die reeds tussen alle mensen in de ene mens Jezus tot stand is gekomen, kan geen mens zich in een definitief isolement terugtrekken.⁸⁴

In dit tweede aspect speelt het menselijke en onmenselijke een grote rol. De *Unmenschlichkeit* zoals Barth het noemt staat aan de kant van de dwaasheid en de traagheid terwijl de menselijkheid aan Gods kant te vinden is in Jezus Christus. In relatie tot de naaste wil de dwaas geen naaste zijn. Door dit gedrag gaat de dwaas tegen zichzelf in, want God heeft hem als een relationeel wezen geschapen.⁸⁵ Onmenselijkheid is zonde, omdat de mens zich daarin afwendt van de genade die hem door God is gegeven.⁸⁶

De onmenselijkheid speelt zich volgens Barth eerst af in de verwrongen houding tot de naaste en vervolgens in onze handelingen daar uit/naar. Dit handelen ontketent een kracht. Door afstand te doen van onze ware menselijkheid krijgen we volgens Barth wel het gevoel dat we superieur zijn aan onze naaste, maar dit is schijn. Deze vreemde macht los van ons oorspronkelijk doel vervreemdt ons ook ten opzichte van onszelf. Zij is sterker dan wij. Door deze kracht en 'vrijheid' keren wij ons tegen onze naaste.⁸⁷ Barth laat zien dat onmenselijkheid niet zomaar een toestand is waarin wij vrij en objectief kunnen verkeren, maar dat onmenselijkheid gevaarlijk is voor onszelf en voor onze naaste. Als wij niet in gemeenschap willen leven, staan wij tegenover God en onze naaste. Barth ziet de onmenselijkheid zelfs als de oorzaak voor oorlogen. De oorzaak en de wortel van de onmenselijkheid is volgens hem dat de mens niet luistert naar Gods aanwijzingen, Gods weg niet gaat en deze gewoon naast zich neer legt.

Het verbergen van de zonde

Volgens Barth laat deze mens zich wegzakken en vallen in het isolement waarin hij zichzelf wijsmaakt dat het mooier is om zonder zijn naaste en ook zonder God te leven dan in de gemeenschap met Hem waarin hij gebonden en verplicht is te leven als hij zelf mens wil zijn.

⁸⁴ Barth, *KD IV/2*, 488.

⁸⁵ Barth, *KD IV/2*, 487-489.

⁸⁶ Barth, *KD IV/2*, 489.

⁸⁷ Barth, *KD IV/2*, 491.

Ook deze vorm van traagheid wordt gecamoufleerd. Juist deze hypocrisie maakt het volgens hem alleen maar erger, want we kunnen deze vorm van traagheid op een nette en zelf vrome manier invullen.⁸⁸ Hij gebruikt de terminologie van Nietzsche om dat duidelijk te maken. Nietzsche spreekt over *Übermensch* en *Untermensch* en Barth munt daaruit het begrip: *Unmensch*. Deze onmens is iemand die zijn ware mens-zijn verloochent en zich gedraagt als een dier of een demon. Volgens Barth ben je een onmens als je denkt zonder medemenselijkheid mens te kunnen zijn.⁸⁹

Hij wijst in dit verband ook op het probleem van de *Heuchelei* en de *Verdeckung* waar de mens zijn naaste anonimiseert en tot een abstract begrip maakt zodat hij geen naaste hoeft te zijn.⁹⁰

De drie fouten van de trage mens

Aan het einde van de behandeling van dit tweede aspect van het mens-zijn noemt Barth drie dingen die de *Unmensch* probeert toe te dekken:

1. Als de mens onmenselijk is, dan is hij ook dom, dwaas en goddeloos, want dan kan de mens God niet liefhebben als hij zijn naaste haat. Wie God dient moet leven in gemeenschap met zijn naaste.⁹¹
2. De onmenselijkheid zorgt ook voor een direct verval van de structuur en ordening van het mens-zijn. Volgens hem heeft dit een direct effect op ziel en lichaam en de volgorde waarin hij zichzelf is. De orde waarin in God hem geschapen heeft. De mens kan alleen bestaan in de gemeenschap met de naaste anders was hij er niet eens geweest.⁹²
3. Tenslotte wijst hij op de tijdelijkheid en hij stelt de vraag welke zin het leven van de *Unmensch* heeft gehad als hij alleen maar voor zichzelf geleefd heeft. Deze mens verwacht een lang leven te krijgen en zijn concurrenten te kunnen overstijgen, maar hij vergeet dat de tijd uitloopt op de ontmoeting met God. Daarnaast vergeet hij dat de tijd maar kort is en zo maar afgelopen kan zijn.⁹³

⁸⁸ Barth, *KD IV/2*, 492.

⁸⁹ Barth, *KD IV/2*, 492-493.

⁹⁰ Barth, *KD IV/2*, 493-494.

⁹¹ Barth, *KD IV/2*, 497-498.

⁹² Barth, *KD IV/2*, 499.

⁹³ Barth, *KD IV/2*, 501-502.

4.2.3. De weigering van de mens in relatie tot zichzelf

In het derde aspect van het mens-zijn begint Barth met de stelling dat Jezus Christus de ware Mens is in zijn menselijke natuur en unieke menselijke leven. Barth stelt: “Er lebt nach dem Geist, indem er Fleisch ist”. Hij bedoelt daarmee dat Jezus’ leven volledig gericht is op God en op zijn medemensen.⁹⁴ Vervolgens plaats Barth Jezus tegen over ons mensen. Hij stelt dat wij weigeren van het geschenk van *Freiheit* van *Geist im Fleisch* gebruik te maken. In plaats daarvan verhardden wij ons en weigeren in beweging te komen. Dit gedrag noemt Barth *Verlotterung* – verslonzing.

De zinloosheid van de zonde

Het is in het licht van Christus onmogelijk te doen alsof onze huidige natuur en leven goed is. Jezus laat ons zien dat wij niet ons ware zelf zijn zoals God ons heeft geschapen en bedoeld. Daarom betekent *Verlotterung* volgens Barth verslonzing door nalatigheid, in wanorde leven en onszelf naar beneden halen. Wij kunnen ons gedragen als een dier of een plant, maar onze ziel en ons lichaam zal ons steeds weer bepalen bij ons menszijn. Als wij niet onszelf willen zijn zoals God ons heeft bedoeld en gewild dan is dat een vorm van traagheid.⁹⁵

De realiteit van de zonde

Verslonzing is niet wat ons overkomt, maar het is een direct effect van het niet willen gehoorzamen van God. De mens kiest volgens Barth zelf voor de wanorde. De wanorde bestaat uit een dichotomie en verval van zijn natuur. De trage mens laat zich niet aanspreken en corrigeren door Jezus Christus. Hij wil zich niet bekeren noch in Zijn vrijheid stellen. Daarom stelt Barth dat er in ons allemaal een zwerver schuilt. De eenheid van ziel en lichaam ontrafelt en raken ontkoppeld van elkaar. Barth zegt dat het gevolg is dat deze zwerver ontzield en lichaamloos zwerft naar de dood.⁹⁶

De wortel van de *Verlotterung* is net als bij alle grote en kleine zonden de ongehoorzaamheid van de mens, zijn ongeloof, zijn ondankbaarheid, zijn vijandschap tegen de genade en de wet die zich naar hem heeft toegewend. De verslonsde trage mens wil geen discipline, maar is een schuw en teruggetrokken wezen dat zich niet wil verbinden met God en met zijn medemens.

⁹⁴ Barth, *KD IV/2*, 509.

⁹⁵ Barth, *KD IV/2*, 510.

⁹⁶ Barth, *KD IV/2*, 511-512.

Wij zijn als mensen zelf de bron van het kwaad. Wij hebben haar de toegang tot de wereld verschaft en zij heeft ons tot slaven gemaakt. In eerste instantie is het een kracht die aan het werk is; de kracht van een bepaalde neiging tot destructie.

Barth vergelijkt het met de neiging van veel kinderen om een stuk speelgoed dat ze hebben gekregen helemaal uit elkaar te halen, het in onderdelen te verdelen en het natuurlijk onbruikbaar te maken. Wij denken ons menszijn te kunnen ontleden. We beloven onszelf een zekere voldoening door dit te doen. Barth stelt dat wij in een droomwereld leven los van de goddelijke realiteit. We denken dat we bijzonder menselijk zijn in ons verlangen dit te doen. Het kan zijn dat wij onze ziel ontheffen van haar taak als heerser en beschermer en bewaarder van ons lichaam, zodat zij, bevrijd van de materiële zorgen en problemen van het lichaam, op eigen houtje kan ronddwalen en zweven en wegvliegen.⁹⁷

Het verbergen van de zonde

Barth maakt duidelijk dat er tegenover de vrijheid van Jezus Christus ook een valse vrijheid bestaat. Deze valse vrijheid doet zich voor als echte vrijheid, maar is het niet, want het zoekt niet naar gemeenschap, maar het splitst de menselijke natuur. Ziel en lichaam worden gescheiden. Zo lijkt het dat beiden vrij zijn, maar dit is een schijnvrijheid. Hij stelt dat de mens zelf denkt in vrijheid te leven tot zichzelf, maar dat dit niet het geval is, blijkt als deze geestelijk of lichamelijke mens in aanraking komt met de vrije Mens.⁹⁸ Barth wijst een terugkeer naar en verheerlijking van de natuur af zoals denkers als Rousseau in de Romantiek die voorstellen. Dit is volgens hem zoals gezegd een schijnvrijheid. Dit geldt ook voor een te nadrukkelijke focus op de geest of de ziel die uit de kerker van het lichaam bevrijd moet worden (Plato). In beide gevallen is er geen sprake van echte vrijheid, want beide bewegingen focussen op het individu, maar zijn niet gericht op God noch op de gemeenschap met de naaste.⁹⁹

De drie fouten van de trage mens

De mens gaat de verslonzing niet tegen, maar hij probeert wel zijn wanorde te verstoppen. Aan het einde van de behandeling van dit derde aspect van het mens-zijn noemt Barth drie dingen die de *Unmensch* probeert toe te dekken:

1. In verhouding met God. Als we de kennis van God weigeren, zijn we betrokken bij een verval in de wanorde van ons eigen mens-zijn. En als wij mensen van wanorde worden en zijn, wordt

⁹⁷ Barth, *KD IV/2*, 513-514.

⁹⁸ Barth, *KD IV/2*, 516-517.

⁹⁹ Barth, *KD IV/2*, 518.

God noodzakelijkerwijs een vreemdeling en vijand. Want Hij is een God van orde en vrede. Hij is de Schepper en Garant van de vrede die voor de mens in zijn eigen natuur als de ziel van zijn lichaam is ontworpen. Door verslonzing is er sprake van dualiteit staan wij niet meer in de rechte verhouding tot God en is er geen gebed meer mogelijk.¹⁰⁰

2. In verhouding tot de naaste, want ons zwerversbestaan betekent dat wij ons ik vernietigen zodat wij geen tegenover voor onze naaste meer kunnen zijn. De zonde van verslonzing zorgt voor afwijzing, competitie en conflicten met de naaste. Barth zegt dat de mens van wanorde als zodanig een gevaarlijk mens is. Hij is potentieel een bedreiging voor anderen. Dit kan de slordige en trage mens niet verhullen.¹⁰¹

3. In het licht van de vergankelijkheid wordt zichtbaar dat verslonzing betekent dat de mens angst heeft dat zijn vleeselijke, door lust gedreven leven ten einde komt. De verstrooide mens is vol bezorgdheid over zichzelf, het leven en de wereld. Ondanks dat de zwerver zich niet druk lijkt te maken is hij volgens Barth bevreesd voor de dood en de begrensdheid van het leven.¹⁰²

4.2.4. De weigering van de mens in relatie tot onze vergankelijkheid

In het vierde aspect van het mens-zijn noemt Barth de zonde van de traagheid *Sorge* – bezorgdheid. De mens weigert de hoop en de vrijheid die God hem aanbiedt in de opstanding van Jezus. Daarom is hij bezorgd en bang voor de grens die God aan zijn tijd heeft gesteld. De mens wil niet op God gericht worden en hij doet daarom net of Jezus nooit is opgestaan.¹⁰³

De zinloosheid van de zonde

Barth stelt dat ook de menselijke zorg leeg en zinloos is. Daarom moet de mens aanvaarden dat hij zijn levensduur niet kan verlengen (Mat. 6,27) en dat het zinloos is te proberen dat te doen. Bezorgdheid laat ons juist onze zonde en schaamte zien. In plaats van ons te wenden tot God kiest de bezorgde mens voor een andere positie. Hij ontkent God en weigert in Hem te geloven, maar de mens is bang voor een vijand die allang is overwonnen.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Barth, *KD IV/2*, 518-519.

¹⁰¹ Barth, *KD IV/2*, 521.

¹⁰² Barth, *KD IV/2*, 523-524.

¹⁰³ Barth, *KD IV/2*, 528-529.

¹⁰⁴ Barth, *KD IV/2*, 530.

De realiteit van de zonde

Deze zonde van bezorgdheid is realiteit, want Barth stelt dat als de dood zich aandient in het leven van de bezorgde mens wij op twee manieren reageren. Actief: we klampen ons vast aan het leven en doen ons uiterste best om de dood zo lang mogelijk op afstand te houden. Of passief: we geven ons over aan het lot en laten de hoop varen.¹⁰⁵

Het verbergen van de zonde

Deze zonde verbergt zich doordat de trage mens zich focust op dit leven en het werk wat hij moet doen. Hij is te druk om na te denken over de begrenzing van het leven. Daarnaast is het ook mogelijk dat de mens deze zonde verbergt door de grens van het leven af te doen als een natuurlijk gegeven. Zo wordt de zonde – het niet geloven in de kracht van Jezus' opstanding – gecamoufleerd en afgedaan als een biologisch proces.¹⁰⁶

De drie fouten van de trage mens

De gevolgen van deze zonde zijn vernietigend en een grote bedreiging voor het leven van de mensheid. Barth noemt drie punten waaruit dat blijkt.

1. In relatie tot God ziet de bezorgde mens God als een tegenstander waarmee hij moet strijden. Hij begrijpt God verkeerd. De God die hem op dat punt opwacht en van daaruit tot hem komt, is niet de tegenstander van de mens. Hij is niet het probleem van de mens. In zijn angstige zorg heeft de mens zich van meet af aan tegen God beveiligd en geblokkeerd. Zorg maakt een mens dom.
2. In relatie tot de medemens zorgt bezorgdheid voor concurrentie en strijd, ook al verenigen zich bezorgde mensen als collectief. Bezorgdheid wekt het onmenselijke element in ons op.
3. In relatie tot de geschapen orde; Het leidt tot de wanorde die wij de desintegratie van de gedisciplineerde eenheid van de mens als ziel van zijn lichaam hebben genoemd. Zo sterk is de tegenstrijdigheid waarin de angstige mens zich stort in zijn ontevredenheid met zijn eindigheid, dat het onvermijdelijk is dat deze eenheid ernstig in gevaar komt.¹⁰⁷

4.3. Evaluatie

Naar aanleiding van het onderzoek naar de zonde van de traagheid is de volgende tussenbalans op te maken:

¹⁰⁵ Barth, *KD IV/2*, 534-536.

¹⁰⁶ Barth, *KD IV/2*, 536-537.

¹⁰⁷ Barth, *KD IV/2*, 537-541.

- Barth definieert de zonde van de traagheid als het menselijk verlangen om niets met God te maken willen te hebben. Daarom omschrijft hij traagheid ook als het onbeweeglijk blijven onder Gods oproep.
- De zonde van de traagheid wordt het duidelijkst zichtbaar in de reactie van de trage mens op Jezus. De trage mens verwerpt Hem, hij wil openbaring noch Godskennis.
- De zonde van de traagheid zorgt ervoor dat wij niet in relatie met God willen leven, maar alleen willen zijn zonder God.
- De trage mens weigert om in de gemeenschap met zijn medemensen te leven. De trage mens is volgens Barth een individu – een *Unmensch* – dat geen enkele behoefte heeft aan relaties met anderen en daarom tegen zijn eigen natuur ingaat als relationeel wezen.
- Daarnaast zorgt traagheid ervoor dat wij niet meer beantwoorden aan het beeld zoals God ons heeft geschapen.
- De trage mens weigert ook te accepteren dat het aardse leven tijdelijk is en hij doet er alles aan hier niet aan te denken of dit te voorkomen.
- Aan het einde van het eerste aspect van het mens-zijn stelt Barth dat de mens geneigd is om de focussen op de ziel of op het lichaam. Hij is niet in staat beide naast elkaar te laten bestaan zoals God hem geschapen heeft. Zonder God kan de mens zichzelf niet meer zijn. Alleen in gemeenschap met God is er een goede balans tussen ziel en lichaam. Dit is een interessante these voor een vervolgonderzoek. Een belangrijke vraag is hoe dit te verbinden is aan onze tijd, met enerzijds sterke focus op lichamelijkeheid, maar anderzijds ook wel holistische tendensen?

5. De synthese: Bijbel in Kirchliche Dogmatik

5.1. Inleiding

In de KD zien we Barth de dogmatiek voortdurend in gesprek brengen met de Schrift, dit geldt ook voor paragraaf 65.2. Na de bespreking van een aspect van het mens-zijn volgt een exegetische paragraaf waarin hij één of twee gedeelten uit de Bijbel behandelt als onderbouwing van de verschillende vormen van traagheid. In dit hoofdstuk wordt er allereerst onderzocht welke Schriftgedeelten hij kiest ter onderbouwing van de zonde van traagheid, vervolgens hoe hij deze exegetische gebruikt en toepast aan de hand van het *Exkurs* over 1 Sam. 25. Aansluitend wordt kort gekeken welke (exegetische) methode Barth in dit *Exkurs* gebruikt. Voor de analyse van Barths exegetische *Exkurse* wordt gebruikt gemaakt van een deel uit de dissertatie van Gerhard Bergner *Um der Sache willen*.¹⁰⁸

5.2. Exegetische paragrafen

In paragraaf 65.2 behandelt Barth vier gedeeltes. In een overzicht ziet dit er als volgt uit.¹⁰⁹

De trage mens KD IV/2 § 65.2	
Inleiding	Traagheid in de wijsheidsliteratuur (Spreuken en Prediker), 478-481
De domheid	David, Abigaïl en Nabal (1 Samuël 25), 481-486
De onmenselijkheid	De boodschap van de profeet Amos (Amos), 502-509
De verslonzing	David en Bathseba (2 Samuël 11-12,25), 524-527
De bezorgdheid	De uitzending van de verspieters (Num. 13-14), 542-546

In het overzicht is het opvallend dat Barth alleen maar Schriftgedeelten kiest uit het Oude Testament voor zijn exegetische paragrafen in 65.2. Hij motiveert zijn keuze als volgt:

¹⁰⁸ Bergner, G., *Um der sache willen* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2015), 219-268.

¹⁰⁹ Bergner, G., *Sache willen*, 227.

Wir haben versucht, ihn, den Menschen des Ungehorsams eben dort zu erkennen, wo er erledigt, ist: im Spiegel des Gehorsams des Sohnes Gottes. Das ist und bleibt aber das Umfassende und Entscheidende, was von ihm zu sagen ist: er ist erledigt, er gehört der Vergangenheit an, er hat keine Zukunft mehr. Er ist nur nachträglich zu erkennen, so gewiß er im Tode Jesu Christi gestorben, so gewiß erben sein in Jesu Christi Auferstehung und so im Urteil Gottes geschehene Aufdeckung eine nachträgliche ist, so gewiß wir ihn anders als in diesem ihn nachträglich aufdeckende Urteil, anders als durch das Wort der Gnade Gottes, auf das wir ja auch immer wieder zurückzugreifen hatten, Überhaupt nicht erkennen könnten. Gerade die Schärfe, in der er zu sehen war, konnte nur die des von jener Gegenwart her nach rückwärts leuchtenden, ihn als Erledigten, als Vergangenen, als Gewesenen kennzeichnenden Lichtes sein. Wir hätten, genau genommen, Alles, was von ihm zu sagen war, nur in der Zeitform de Perfectum, ja Plusquamperfectum sagen dürfen. Er ist, von jener Gegenwart hergesehen, der, der wir waren, gewesen waren, und in keinem Sinn der, der wir noch sein können – wieder, aufs neue, sein werden.

Es war nicht Zufall und nicht Willkür, daß gerade in diesem Zusammenhang das Zeugnis des Alten Testament ist die unentbehrliche Brille, um in Spiegel des Gehorsams des Sohnes Gottes abzulesen, wer und was wir vor ihm und ohne ihm waren: Menschen der Sünde, des Ungehorsams, des Hochmuts: und so gefallene, vor Gott schuldige, radikal und total verkehrte Menschen.¹¹⁰

De keuze voor deze tekstgedeeltes is bewust, omdat hij ervan overtuigd is dat wij niet terug kunnen achter het verlossingswerk van Jezus. Volgens Barth wordt door Christus' komst de diepte en de absurditeit van de zonde volledig onthuld en volledig vernietigd door Zijn verzoenend offer. Daarom kan er slechts in de verleden tijd of zelfs alleen in de voltooid verleden tijd – post Christum – over de zonde worden gesproken. De zonde hoort bij het verleden. Het is niet toevallig en niet willekeurig dat hij gekozen heeft voor teksten uit het Oude Testament. Hij kiest het Oude Testament niet omdat de zonden toen erger waren, maar omdat de Logos Zich nog niet geopenbaard had en omdat er nog geen antwoordende gemeente was waarin het Evangelie werd verkondigd. Het Oude Testament is volgens hem de onmisbare lens waardoor we het werk van Zoon van God kunnen zien en onze zonden helder zichtbaar worden.¹¹¹ Tenslotte kan nog opgemerkt worden dat Barth met de verschillende tekstkeuzes uit het Oude Testament een breed scala van verschillende teksten aanboort. Hij gebruikt delen uit

¹¹⁰ Barth, *KD IV/1*, 559-560.

¹¹¹ Barth, *KD IV/1*, 560; Bergner, *Sache willen*, 228-229.

de Thora, narratieve teksten, profetieën en wijsheidsliteratuur. Barth heeft zich ingespannen het hele Oude Testament te betrekken bij zijn onderbouwing van de hamartiologie.¹¹²

5.3. Exkurs: David, Abigaïl en Nabal (1 Sam. 25)

Om een helder beeld te krijgen hoe Barth te werk gaat is ervoor gekozen om één exegetische uit KD IV/2 te bespreken. Dit betreft de geschiedenis van Nabal uit 1 Sam. 25. Deze exegetische *Exkurs* dient als onderbouwing voor het eerste aspect van het mens-zijn, namelijk in relatie tot God, waarin de zonde van domheid aan het licht komt. Hij ziet in deze geschiedenis een illustratie van deze zonde.¹¹³ Voorafgaand aan de *Exkurs* van 1 Sam. 25 bespreekt hij in een korter *Exkurs* de verhouding tussen traagheid en wijsheid aan de hand van de Bijbelboeken Spreuken en Prediker. Barth maakt duidelijk dat in ieder mens sporen van traagheid te vinden zijn. Wij bezitten de ware wijsheid niet, maar God. Deze lijn trekt hij door naar het tweede *Exkurs*.¹¹⁴

5.3.1. Structuur van de paragraaf

De exegetische van 1 Sam. 25 bestaat uit acht delen. Barth begint met een dubbele inleiding. Vervolgens bestaat het hoofddeel uit vijf scènes en eindigt de *Exkurs* met een epiloog waarin hij de Bijbelse receptie van het verhaal analyseert en reflecteert.¹¹⁵

In het eerste deel van de inleiding geeft hij een korte karakterisering van de geschiedenis en introduceert hij de hoofdrolspelers: dwaas Nabal, de wijze Abigaïl en de drager van de belofte David, die zoals het hoort een bijrol speelt, maar die volgens hem toch van grote betekenis is voor de geschiedenis.

Het tweede deel van de inleiding bestaat uit een beschrijving van de locatie waar de geschiedenis zich afspeelt. Daarnaast legt hij de context uit van de geschiedenis.¹¹⁶

In de eerste scène van het hoofddeel begint Barth met het verzoek van David. Hij beschrijft dat David naar aanleiding van het schaapscheerdersfeest via een bode aan Nabal in vriendelijke bewoording om levensmiddelen vraagt. Hij benadrukt dat David vriendelijk is en dat hij Nabal op geen enkele wijze onder druk zet, daarom is het antwoord van Nabal des te onbegrijpelijker. Vanuit Barths perspectief diskwalificeert Nabal zich door zijn antwoord op twee manieren. Ten eerste is het een antwoord van een ongewoon zelfingenomen en afstandelijke en

¹¹² Bergner, *Sache willen*, 229.

¹¹³ Bergner, *Sache willen*, 241.

¹¹⁴ Barth, *KD IV/2*, 478-481; Bergner, *Sache willen*, 242.

¹¹⁵ Bergner, *Sache willen*, 243.

¹¹⁶ Barth, *KD IV/2*, 481; Bergner, *Sache willen*, 243.

onverdraaglijke Bourgeois. Ten tweede ontkent Nabal Davids identiteit. Hij beseft niet dat hij hier te doen heeft met de gezalfde van de Heer. Hij schetst Nabal bewust zo, in al zijn dwaasheid.

Nu ontvouwt Barth in de tweede scène de reactie van David. In de reactie van de gekrenkte David zit een dubbelfunctie. Hij beschrijft Davids wraakplan, wat een teken van zijn dwaasheid is. Daardoor laat hij zien dat David niks beter is dan Nabal.

Dat brengt hem bij het derde deel. In dit deel treedt Abigaïl naar voren als de wijze, daadkrachtige en vastbesloten vrouw. De daadkracht en wijsheid van Abigaïl zorgt voor de ontmoeting tussen David en Abigaïl. Hij kondigt deze ontmoeting met klein opschrift aan: “Und nun ihre Begegnung mit David und seiner Schar”.¹¹⁷ Barth vertelt van de knieval van Abigaïl. Dit is geen teken van angst, maar van eerbied en erkenning van David. Zij weet volgens Barth met wie zij van doen heeft. Dit is haar wijsheid en hier staat ze regelrecht tegenover haar man Nabal, die David niet eert noch erkent. Daarnaast neemt Abigaïl de schuld van Nabal op zich en smeekt David om vergeving en biedt hem het geschenk aan als *Wiedergutmachung*. De motivatie van Abigaïl om naar David toe te gaan is niet primair voor haarzelf of haar familie, maar ze wil David eraan herinneren wie hij is en daarom hem ervan weerhouden de bloedschuld op zich te laden. David mag zich niet op het niveau van Nabal begeven in zijn boosheid en dwaasheid door hem met gelijke munt terug te betalen. David erkent zijn fout door het handelen van Abigaïl en in plaats van wraak zingt hij een loflied op JHWH en Abigaïl.

Voor Barth is de hermeneutische sleutel van deze geschiedenis Abigaïls kennis van Davids verkiezing. Niet David, maar Abigaïl is de heldin en de hoofdpersoon van deze geschiedenis voor hem. Abigaïls wijsheid is niet haar daadkrachtig optreden, maar veel meer dat ze David herinnerde aan zijn verkiezing door God. Zo zorgt zij voor een positieve reactie van David en voorkomt zij een moordpartij.

In de vierde en vijfde scène vertelt Barth kort het verdere verloop van de geschiedenis. In de vierde scène bespreekt hij eerst Nabals reactie op de ‘heilsboodschap’: hij sterft. Volgens hem laat dit nogmaals de dwaasheid van Nabal zien, al geeft de tekst geen directe aanleiding voor deze toepassing.¹¹⁸ In de vijfde en laatste scène beschrijft Barth het huwelijk van David en Abigaïl na Nabals dood. Hij gaat ervan uit dat deze hele geschiedenis dit als uiteindelijk doel heeft. Hij merkt zelf op dat Abigaïl verder geen belangrijke rol speelt in de geschiedenis van

¹¹⁷ Barth, *KD IV/2*, 482.

¹¹⁸ Bergner, *Sache willen*, 246.

David.¹¹⁹ Het mag duidelijk zijn dat hij in deze geschiedenis zelf enkele accenten heeft geplaatst ter onderbouwing van zijn hamartiologie.¹²⁰

5.3.2. Analyse

Barth beschrijft de geschiedenis zo dat Nabal tegenover Abigaïl komt te staan. Daarnaast kwalificeert hij Nabals dwaasheid als theologisch probleem. Hij brengt niets in om Nabals gedrag te verklaren. Hij legt ook niet uit dat Nabal de tradities en gebruiken niet in acht neemt. De wortel van de dwaasheid van Nabal is dat hij de God van Israël niet kent en niet wil leren kennen.

Deze zelfde benadering kiest hij voor Abigaïls inzicht en daadkracht, want die typeert hij als het herkennen en erkennen van Davids verkiezing door JHWH. Abigaïls Godsvrucht is de grond voor haar ontmoeting met David en dat zorgt ervoor dat David van wraak afziet. Alles wat zij doet getuigt volgens hem van haar geloof in JHWH. Het theologische punt wat hij maakt ligt niet in de personen zelf, maar in hun kennis van God en hun geloof of ongeloof in JHWH. Bij de kennis van God scheiden de wegen. Zo wordt in deze hervertelling van Barth de traagheid en de domheid alsook de wijsheid zichtbaar.

Het interessante aan de hervertelling is dat zij door Barth zo gestructureerd is dat de lezer direct al dan niet indirect in de geschiedenis wordt geplaatst en een kant moet kiezen. Het is onmogelijk neutraal te blijven. De lezer moet kiezen tussen de dwaasheid, gerepresenteerd door Nabal of de wijsheid, gerepresenteerd door Abigaïl.¹²¹

5.4. Methode

In de twee paragrafen hierboven hebben we gezien hoe Barth een Bijbels *Exkurs* vormgeeft en welk doel hij daarmee heeft. In deze paragraaf gaan we na welke methode hij gebruikt. Voor de analyse van Barths methode wordt gebruikt gemaakt van de dissertatie van Gerhard Bergner. Barth bespreekt de geschiedenissen uit het Oude Testament door ze na te vertellen. Toch doet hij meer dan dat, want Bergner observeert dat Barth het verhaal zelf herstructureert.¹²² Hij stelt dat Barths hervertelling in paragraaf 65.2 in de categorie van de *narratologische informatierten Paraphrase* past. Dit wil zeggen dat de linguïstische modus van het verhaal behouden blijft, maar dat bevindingen van eerdere narratologische analyse in de hervertellingen worden

¹¹⁹ Barth, *KD IV/2*, 486.

¹²⁰ Bergner, *Sache willen*, 247.

¹²¹ Bergner, *Sache willen*, 247-249.

¹²² Bergner, *Sache willen*, 250.

verwerkt. In Barths geval betekent dit het volgende. Hij neemt het karakter van de Bijbelse geschiedenis waar en gebruikt de hoofdlijnen van het narratief, maar met de hervertellingen heeft hij een theologisch doel wat hij zijn lezers door middel van de geschiedenis duidelijk wil maken. In die zin staat de hervertelling volledig ten dienste van het theologische punt wat hij wil maken, in dit geval de hamartiologie. Zodoende structureert hij de geschiedenissen soms opnieuw om Bijbels te onderbouwen wat hij bedoelt.¹²³

Aan de hand van Bergner gaan we dieper in op de methode die Barth gebruikt. Bergner analyseert Barths exegeses op vijf punten: context, handeling, figuur, perspectief, toepassing. Als eerst de contextanalyse. Ondanks het theologische punt wat hij naar voren wil brengen houdt hij wel degelijk rekening met de *Umwelt* en de sociale structuren. Hij besteedt hier in de inleidingen steeds kort aandacht aan. In deze inleidingen schetst hij de context om de zonde des te duidelijker aan het licht te laten komen.¹²⁴

Vervolgens de *Handlungsanalyse* – actie-analyse. Barth volgt op hoofdlijnen het verhaal zoals het in de tekst is weergegeven, maar hij benadrukt de hoofdlijn en laat details weg. Een belangrijk onderdeel van Barths hervertelling is dat hij steeds conflicten van verschillende aard in het centrum van zijn narratief plaatst. Hij spitst deze conflicten toe en dramatiseert ze om zo zijn theologische boodschap duidelijker te maken. Barth wil laten zien wat er gebeurt als wij Gods *Ja* met *Nein* beantwoorden.

Als derde noemt Bergner de persoonsanalyse. In de *Exkurse* wordt zichtbaar dat de personen in de hervertelling uitvoerig worden weergegeven inclusief hun sociale context. Hij beschrijft uitvoerig hun plichten, wensen en gevoel. Dit doet Barth bewust vanwege zijn zondeleer. Hij wil laten zien dat zonde het concrete falen is van bepaalde mensen of een groep mensen. Barth gebruikt hen als een levend voorbeeld waarin zijn lezers zich kunnen herkennen.

Als vierde de perspectiefanalyse. Barth is vooral verteller en als verteller kiest hij het perspectief en vanuit dit perspectief neemt hij de lezer mee door de perikoop. Als verteller gebruikt hij ironie en geeft hij een beoordeling. Daarnaast wijst hij op alternatieve keuzes die de personages in de geschiedenissen hadden kunnen maken.

Tenslotte als vijfde de receptieanalyse. Barth kiest bewust de spits en focus van het gedeelte wat hij zijn lezers wil meegeven. Het is zijn bedoeling de lezer zelf in de narratief te plaatsen waardoor hij gedwongen wordt te reflecteren op zijn eigen positie omtrent de zonde.¹²⁵

¹²³ Bergner, *Sache willen*, 251-252.

¹²⁴ Bergner, *Sache willen*, 253; Barth, *KD IV/2*, 505.

¹²⁵ Bergner, *Sache willen*, 252-262.

5.5. Evaluatie

Na het onderzoeken van Barths Bijbelse *Exkurse* zijn de volgende conclusies te trekken:

- De keuze voor teksten uit het O.T. is dogmatisch gemotiveerd. Hij had ook kunnen putten uit de Evangelien, in het geval van de traagheid was Mattheüs 19, 16-24 of Lukas 9,57-62 een optie, maar geeft aan dit bewust niet gedaan te hebben.
- Barths *Exkurse* zijn niet bedoeld als een uitgewerkte exegese van de perikopen, maar zijn veel meer bedoeld als een hervertelling met een bepaalde focus. Zij dienen als onderbouwing van zijn dogmatische weergave van de hamartiologie.
- De hervertellingen hebben als doel de lezers mee te nemen in het narratief en hen zo een spiegel voor te houden en te laten reflecteren op de specifieke zonde die Barth behandelt.
- Door middel van de hervertelling waarin Barth de perikopen herstructureert en accentueert wordt het doel zichtbaar wat hij voor ogen heeft.

6. De balans: Jezus en de mens

In dit hoofdstuk wordt de balans opgemaakt en worden de gegevens van de vorige vier hoofdstukken gebruikt om de door Barth geschetste verhouding tussen Jezus en de mens te reconstrueren. Dit gebeurt als volgt: allereerst wordt onderzocht hoe Jezus Christus zich verhoudt tot de mens. Vervolgens wordt geanalyseerd wat er gebeurt als deze twee elkaar ontmoeten. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een evaluatie.

6.1. De verhouding tussen Jezus en de mens

In de eerste twee delen van paragraaf 65 heeft Barth herhaaldelijk laten zien dat al het spreken over de mens en de zonde vooraf wordt gegaan door het spreken over Jezus Christus. Hij ontwikkelt niet eerst een antropologie en doet ook geen enkel beroep op ons verstand, geweten of moraal. De mens komt pas in tweede instantie ter sprake. Volgens Barth is dit de verhouding: God is het subject en de mens het object. Anders dan in veel moderne ontwerpen van theologie, gaat hij niet de weg van de mens uit naar God, maar spreekt en denkt hij strikt vanuit Gods openbaring.

In paragraaf 65.1 en 65.2 plaatst Barth Jezus tegenover de mens. Hij laat zien dat Jezus en de mens allesbehalve gelijkwaardig zijn, tegelijkertijd zijn ze wel degelijk met elkaar verbonden. De sleutel in de verbinding tussen Jezus en de mens is de incarnatie waar Jezus – God en Mens – neerdaalt op aarde (zie 65.1). In Jezus' menswording laat God zien dat Hij betrokken is op gevallen mensen. Zoals gezegd wordt Jezus Christus volgens hem onderdeel van Gods verkiezing. Hij laat de mens niet aan zijn lot over, maar Hij grijpt zelf reddend in.

In 65.2 bouwt Barth de tegenstelling uit de vorige paragraaf verder uit, want alle vier aspecten van het mens-zijn begint hij met een uitvoerige christologische inzet. Dit doet hij bewust. Zijn uitgangspunt is dat wij niets over onszelf of over de zonde kunnen zeggen zonder de goddelijke openbaring.

Het zal inmiddels duidelijk zijn dat de geïncarneerde Jezus voor Barth het uitgangspunt is, want Jezus leeft in volledige harmonie met God en met Zijn mens-zijn. Jezus gaat gewillig Gods weg. Hij is de volmaakte Mens die staat in de goddelijke vrijheid. Deze ware Mens is verbonden met God en met de mensen om Hem heen. Kortom, Hij doet alles wat de mensen hadden moeten doen, maar niet wilden doen. Hij laat zien hoe wij bedoeld zijn. Jezus staat zodoende tegenover de mens. Pas nadat Barth duidelijk gemaakt heeft wie Jezus is komt de mens ter sprake. Door

Jezus wordt de mens als in een spiegelbeeld zichtbaar en zo komt de mens tevoorschijn als iemand die leeft zonder God.

6.2. De ontmoeting/confrontatie

Barth doet meer dan een tegenstelling creëren. Hij plaatst Jezus en de mens niet alleen tegenover elkaar, er gebeurt in paragraaf 65.2 meer dan een blik in de spiegel. Er is ook sprake van een ontmoeting en/of confrontatie, want als Jezus zich openbaart dan betekent dit dat Gods liefde zichtbaar wordt. De hand die de mens de spiegel voorhoudt wil diezelfde mens ook behouden. God wil de mensen laten delen in Zijn liefde en door het werk van Jezus tot ware mensen verheffen. Anders gezegd, God wil de mens door Jezus herstellen zoals Hij de mens heeft bedoeld. Hij kiest in Zijn goddelijke vrijheid voor gemeenschap met de mensen, maar dat vraagt volgens hem van de mens geloof, een antwoord en beweging en op dit kardinale punt komt de zonde van de traagheid openbaar. Want als God Zijn genade aanbiedt, dan wil de trage mens niet in beweging komen. Hij wil niet herschapen worden, want hij vindt zichzelf goed genoeg. De mens weigert de gemeenschap met God en met zijn naaste. Hij blijft zitten waar hij zit en denkt er niet aan zich te laten verhogen. De mens leeft niet in de juiste relatie tot God, noch tot zijn naaste, noch tot zichzelf of tot zijn gestelde levensduur. Door middel van Jezus Christus laat Barth zien dat wij niet alleen niet meer beantwoorden aan dat wat God van ons vraagt, maar dat wij ons ook verstoppen en onze zonde camoufleren. Hij laat zien dat de trage mens zichzelf helemaal niet als zondaar beschouwt, maar dat hij dat wel degelijk is. Daarom wil hij ook niet bij de mens beginnen, omdat wij onszelf niet willen en kunnen kennen dit is de zonde van de traagheid.

6.3. Evaluatie

We zien Barth het volgende doen: hij kiest een nieuw uitgangspunt om de zonde ter sprake te brengen en dat is niet de mens, maar Jezus Christus. Dit doet hij niet slechts één keer, maar consequent in deze twee paragrafen. Vanuit de Christologie brengt hij de dogma's van de triniteit, incarnatie en de soteriologie ter sprake. In Jezus wordt zichtbaar wie God is, hoe Hij verschijnt op aarde en wat Hij doet om mensen te redden. Vervolgens brengt hij vanuit dit brede christologische perspectief de mens ter sprake in een spiegelfunctie. Hij laat zien wat de mens is zonder God – namelijk een zondaar – en wat de mens wordt gegeven als hij gelooft in Jezus Christus de ware Mens.

Deze benadering gaat radicaal in tegen het idee dat de zelfstandige, redelijk en mondige mens het uitgangspunt is. Barth laat in de behandelde paragrafen zien dat de mens God niet zelf tegen kan komen, laat staan zijn eigen zonde kan ontdekken. Het is juist andersom volgens hem, de mensen wordt door God gezocht en aan zijn zonde ontdekt. Zo ontnemt hij de mens elke vorm van initiatief en focust volledig op dat wat God in Jezus Christus heeft gedaan en doet. Maar dat betekent niet dat de mens volledig passief is, integendeel. Barth laat zien dat de mens geacht wordt te reageren op Gods genade gave in Jezus Christus. Hij kan gelovig amen zeggen op wat God geeft of hij kan Jezus afwijzen. Dit eerste is Gods doel en het tweede is de zonde van traagheid.

7. Conclusies en evaluatie

Aan het einde van dit onderzoek moeten de volgende vragen van een antwoord worden voorzien. De eerste vraag is hoe Jezus Christus de Mensenzoon in de theologie van Karl Barth zich verhoudt tot de zonde en welke rol het begrip vrijheid hierin speelt. De tweede vraag is hoe Barth in paragraaf 65.1 en 65.2 de zonde van de traagheid definieert. Als derde moeten we nagaan hoe Barth de mens tekent als de trage mens en welke rol de Bijbelse *Exkurse* daarin spelen. Nadat de vragen uit het eerste hoofdstuk van een antwoord zijn voorzien wordt er nagegaan waarom dit onderzoek relevant is. Tenslotte volgt er een evaluatie waarin wordt teruggebogen naar de vraag waar de scriptie mee begon. Op welke wijze draagt de zondeleer van Barth bij aan het ontdekkend spreken over de zonde?

7.1. Jezus Christus en de vrijheid

Zoals we in hoofdstukken 2 en 3 hebben gezien fundeert Barth zijn zondeleer nadrukkelijk in de openbaring van Jezus Christus, het Levende Woord van God. Dat betekent dat Barth steeds weer vanuit de openbaring de zonde ter sprake brengt. De zonde komt dus niet als een los begrip aan de orde of als een menselijke toestand. Alleen door Jezus kan de mens als in een spiegel zijn toestand aflezen en komt de zonde werkelijk in beeld. Voor Barth is de christologische benadering niet allereerst een dogmatische beslissing of methode. Nee, door Jezus' komst wordt de zonde zichtbaar en de verlossing realiteit. Een confronterende werkelijkheid voor de zondige mens. Barth maakt duidelijk dat wij deze werkelijkheid zelf niet op het spoor komen - zonde verbergt en camoufleert zich -, maar dat zij aan ons moet worden geopenbaard door Jezus Christus. Zo krijgt de zondeleer grond onder de voeten en wordt het spannend, omdat Barth bewust denkt vanuit de werkelijke ontmoeting met de levende Jezus Christus en beschrijft wat er gebeurt wanneer Christus in het Evangelie op mensen toekomt. Als dat gebeurt, staan wij mensen niet aan de zijlijn, maar zijn wij er dus helemaal bij betrokken.

Om scherper in beeld te krijgen wie Jezus Christus is hebben we in hoofdstuk 3 ingezoomd op Jezus als de vrije Mens. In dit hoofdstuk is uiteengezet dat God de bron is van de vrijheid. Barth behandelt het als één van Gods eigenschappen. God is vrij, maar in Zijn vrijheid volledig gericht op de mensheid. Hij is *der Liebhabende in der Freiheit*. God wil een God van mensen zijn, ondanks hun zonde. We hebben ook gezien dat Gods vrijheid geen abstract gegeven is, maar concreet zichtbaar wordt in het vleesgeworden Woord Jezus Christus. In en door Hem wordt zichtbaar dat Gods vrijheid betekent dat God kiest voor mensen en hen wil redden. Met de

komst van Jezus wordt zichtbaar dat Gods vrijheid betekent dat God zoekt naar de gemeenschap met mensen. Zo maakt Barth duidelijk dat God op de mensen toekomt door Zijn Zoon en dat wij alleen door Hem weten wat ware vrijheid en liefde is.

In zijn zondeleer is Barth ook steeds weer in gesprek met de theologen en filosofen om zijn lezers te laten zien waarom de zonde een actueel thema is en waarom zij besproken dient te worden vanuit een christologisch perspectief. Zijn theologie zet daarom ook vandaag aan om het gesprek met de samenleving niet te schuwen, maar vrijmoedig de zonde ter sprake te brengen. De gemeente van Christus - en daarom de theoloog - is deelgenoot gemaakt van het geheim van het Evangelie waar de wereld aan voorbij leeft en dat juist helder moet klinken, want waar het Evangelie van de opgestane Heer klinkt, worden mensen van hun zonde bevrijd en gered.

7.2. De zondaar als trage mens

In paragraaf 65.2 geeft Barth een heldere definitie van de zonde van traagheid. Zoals we gezien hebben maakt hij de zonde zichtbaar door Jezus Christus – de ware Mens – tegenover de mens te plaatsen. Zodoende wordt zichtbaar dat de mens geen deugdzaam en relationeel wezen is, maar in de confrontatie met Jezus komt zijn ware aard naar boven. Daarom kan Barth de zonde van de traagheid ook definiëren als het menselijk verlangen om niets met God te maken willen te hebben. Het is de weigering om aan Gods Woord te gehoorzamen. De trage mens wil niets te maken hebben met God, zijn naaste, zichzelf en de werkelijkheid waar hij zich in bevindt. Het enige wat de trage mens wil is alleen zijn. Daarom omschrijft Barth de zonde van de traagheid ook als het onbeweeglijk blijven onder Gods oproep en het weigeren om in gemeenschap te treden. De zonde wantrouwt en twijfelt aan Gods Woord. Als God in Jezus Christus – zoals wij gezien hebben: de vrije Mens – ons Zijn vrijheid aanbiedt, dan wil de trage mens dat niet. De mens wil bewust niet en weigert in actie te komen. Zonde is daarom altijd actief volgens Barth, zelfs in de verborgen zonde van de traagheid. De mens staat nooit passief tegenover God, want als Hij ons nodigt of de mens aanspreekt dan moet zij reageren. In de weigering om te reageren op Gods genade ziet Barth afwijzing van God en dus de zonde van de traagheid oplichten. Daarom is de zonde van de traagheid bij uitstek een zonde die in de kerk begaan wordt, want als het Evangelie klinkt en mensen weigeren te geloven komen ze openbaar als trage mensen.

Daarnaast merkt hij op dat de zonde zich verstoppt en camoufleert. Zij heeft zich genesteld in het menselijk DNA en in de structuren van ons maatschappelijk leven. Zonde is zo met de mens

verweven dat zij door de mensen niet zelf kan worden ontdekt. Daarom belicht hij de zonde bewust vanuit Christus, want in Zijn licht komen ook onze verborgen zonden openbaar als zonde en opstand tegen God. Barth laat in dit deel van zijn zondeleer zien dat de zonde diep in ons mensen zit.

Vanuit deze christologische benadering wordt niet alleen de zonde van de traagheid zichtbaar, maar schetst hij ook een mensbeeld. Barth laat zien dat de mens zondaar is. Zoals we zagen is hij op zichzelf gericht en wil hij zonder God en zijn naaste leven. Hij laat ook nadrukkelijk zien dat de mens zelf zijn zonde nooit gaat ontdekken. Daarom kan en mag de mens geen uitgangspunt zijn voor zijn zondeleer.

Dit laat hij ook zien door vanuit de exegetische *Exkurse* steeds weer verschillende aspecten van het mens-zijn en de zonde uit te lichten (H.5). Zodoende is Barths hamartiologie geen mededeling van een stand van zaken, maar is hij steeds weer met zijn lezers in gesprek en voert hij Bijbelse bewijzen aan om te laten zien welke effecten de zonde heeft en hoe zij het menselijk bestaan is binnengedrongen en hoe de mensheid door Jezus van de zonde wordt bevrijd.

7.3. Relevantie

Na het lezen van deze scriptie kan de vraag opkomen of deze zondeleer relevant is en of deze benadering ons verder brengt in het vertolken van het Evangelie vandaag. In dit onderzoek zijn drie belangrijke punten zichtbaar geworden waaruit blijkt hoe relevant Barths zondeleer is voor de kerk en prediking van vandaag:

1. Jezus Christus is noodzakelijk om de zonde zichtbaar te maken en ons daarvan te verlossen;
2. Gods vrijheid betekent dat Hij zoekt naar gemeenschap met de mensen;
3. De zonde zit dieper en is meer met ons mens-zijn verweven dan wij denken.

Om deze vraag naar de relevantie van Barths zondeleer verder van een antwoord te voorzien wil ik dat doen aan de hand van drie kernwoorden: origineel, radicaal en actueel.

Origineel, omdat hij met deze christologische benadering van de zonde, de zonde weer terugbrengt in het hart van de verzoeningsleer. Met andere woorden, er is geen rechtvaardiging van de goddeloze als de mens zich niet verloren weet als zondaar. Wij doen niet allereerst zonde, maar wij zijn zonde. Zonde is geen verkeerde moraal, maar de zonde gaat veel dieper. Het raakt onze identiteit. Zoals gezegd: het zit in ons DNA; dit laat Barth in zijn zondeleer zien. Hij wantrouwt de mens en daarom stelt hij dat de mens zelf nooit kan ontdekken dat hij zondaar

is, maar dit moet aan hem geopenbaard worden. Sterker nog, alleen in de ontmoeting met Jezus Christus wordt zichtbaar hoe ver de mens bij God vandaan is en bij Hem vandaan wil blijven. Barth gaat met deze benadering van de zonde verder dan de gereformeerde orthodoxie die de zonde vooral vanuit de moraal of de ethiek aan de orde stelt.¹²⁶ In plaats daarvan actualiseert hij zijn zondeleer in overeenstemming met de Reformatie door te wijzen op Christus en de mens te positioneren als zondaar.

Deze zondeleer is ook radicaal, omdat ze geen enkele ruimte laat voor een nuance van de zonde. De christologische benadering van de zonde voorkomt een moralisering enerzijds en een onderschatten van de zonde anderzijds, maar laat juist zien dat de zonde ons volledige bestaan en onze identiteit bepaalt. Juist in de ontmoeting met Christus staat de zondige mens in het volle licht en worden zijn schaduwzijden zichtbaar. Door de ontmoeting met Christus wordt de zonde zichtbaar en bespreekbaar, omdat de mens zich niet meer kan verbergen achter een algemeen excuus voor zijn toestand. Zo is de zonde niet iets wat de mensheid ooit is overkomen, maar is zonde elke dag concreet aanwezig.

Daarnaast komt de zonde tevoorschijn in de ontmoeting met Jezus Christus. Juist door Barths christologische benadering van de zonde kan de zondige mens niet om Hem heen en moet hij kiezen: voor of tegen Hem. De zonde wordt zo veel scherper en persoonlijker, want juist door ongelovig te blijven wijst de trage mens God Zelf af. Hij zondigt niet slechts tegen de wet – de ethiek, maar tegen God Zelf.

Tenslotte is Barths zondeleer ook actueel, omdat hij rekening houdt met de fronten van nominalisme enerzijds en rationalisme, individualisme en maakbaarheidsdenken anderzijds. Hij wordt niet moe steeds weer te benadrukken dat God in Christus naar mensen komt en gemeenschap met hen zoekt. Juist door het denken en spreken vanuit de gemeenschap betreft hij God op de mens en andersom. De God die Zich in Jezus Christus openbaart is een God Die niet los staat van ons mensen, maar juist volledig betrokken is op de mensheid. Hij spreekt daarom nooit over het individu, maar hij ziet de mens altijd vanuit de relatie met God. Sterker nog: Barth ziet individualisme als zonde, omdat zij niet gericht is op God en op de naaste, maar op zichzelf. Deze benadering is juist in onze individuele samenleving hoogst actueel, omdat ze elk menselijk kunnen afsnijdt. De mens kan niet tot God komen en de mens kan zelf geen zondekennis verwerven. Het enige wat de mens kan is zich verstoppen zoals hij dat in het

¹²⁶ Zie bijvoorbeeld H. Bavinck in zijn *Gereformeerde Dogmatiek* deel 3 waarin hij stelt dat ‘de zonde een ethische tegenstelling van het goede is’ en ‘een ethisch verschijnsel’. Bavinck legt de nadruk op de zonde als ethische daad en dit brengt hij uitsluitend in verband met Gods wet. Bavinck., H., *Gereformeerde Dogmatiek deel 3* (Kampen: Kok 1898), 73-81.

paradijs al deed. Barth laat zien dat individualisme geen winst is, maar juist een uiting is van traagheid en zonde, omdat ze niet behoort bij Gods gemeenschap.

In de zondeleer die Barth in KD IV voorstelt, neemt hij lijnen uit de Reformatie op en verdiept deze. Hij actualiseert de zondeleer zoals die bijvoorbeeld te vinden is bij Luther. In Luthers zondeleer wordt duidelijk dat de mens zondaar is en in zichzelf gekromd. Hij is volgens Luther niet op God gericht, maar op zichzelf. Deze gekromde mens kan zichzelf niet rechtvaardigen, maar kan alleen door Gods genade gerechtvaardigd worden.

Bij Barth wordt dit nog radicaler en scherper gezegd, want hij stelt dat de mens in zichzelf de zonde niet eens kan waarnemen, maar dat daar het licht van Christus voor nodig is. Met andere woorden, de mens is zondaar, maar kan dit zelf niet zien; ook dat moet God hem laten zien. Het bevrijdende aan de zondeleer die Barth presenteert is dat God de mens zijn zonde laat zien door Jezus Christus en ons er ook van wil verlossen. Ellende en verlossing zijn door Barth in zijn verzoeningsleer nadrukkelijk met elkaar verbonden.

Met de zondeleer van Barth heeft de prediker van vandaag een Bijbels en theologisch middel in handen om de zonde in de prediking op een evenwichtige manier ter sprake te brengen. Barth leert ons vanuit Jezus Christus te spreken en zo de zonde en de zondaar te benoemen.

Niet vanuit de wet als moraal of vanuit de antropologie als gebrek of defect, maar vanuit de ontmoeting met de levende God die zoekt naar gemeenschap. Als de gemeente zo aangesproken wordt heeft de zonde een helder soteriologisch kader. Sterker nog, dan wordt zonde echt confronterend, omdat er dan niet alleen gesproken wordt over wat wij verkeerd doen, maar over wie wij zijn voor God. Onze zondige aard wordt dan aangewezen en wij komen tevoorschijn als zondaren. Maar ondanks dat onze zonde wordt aangewezen hoeven wij niet weg te zinken in twijfel of introspectie, want naast de blik in de spiegel die ons onze zonde laat zien ontmoeten we in Jezus Christus een God die ons Zijn genade aanreikt en ons in Zijn vrijheid stelt. De zondeleer van Barth geeft ons de mogelijkheid om gebalanceerd over zonde en genade te preken zonder in moralisme te vervallen. In plaats daarvan wijst zijn zondeleer ons op de ernst van de zonde en de rijkdom van Gods genade.

7.4. Evaluatie

Barth laat in zijn uitvoerige hamartiologie de verschillende aspecten van de zonde zien. Uit deze scriptie is gebleken dat Barth oog heeft voor de verschillende dimensies van de zonde

zoals de zinloosheid, de realiteit, de verberging en de fouten van de zonde. Hij wijst niet alleen op de daadzonde, maar ook op het passieve en de verborgen zonde. Zonde is nooit iets wat ons overkomt, maar waar wij altijd volledig bij betrokken zijn. Zonde is en blijft – in welke vorm zij ook aan neemt – altijd opstand tegen God.

In deze scriptie is een focus aangebracht door in te zoomen op het begrip vrijheid. Door de vrijheid als maatstaf te hanteren, komt de zonde aan het licht door de ware Mens Jezus Christus. Een belangrijk aspect van Barths zondeleer is het feit dat hij de mens geen zelfstandige plek geeft in een antropologie, maar dat de mens altijd in relatie moet staan tot God en dat deze relatie bepalend is voor zijn identiteit. De mens is niets zonder God. Deze manier van denken zorgt ervoor dat zijn zondeleer ook vandaag de dag in een pluriforme gesecculariseerde wereld hoogst actueel is, omdat de zonde ter sprake wordt gebracht vanuit de openbaring van Jezus Christus en niet vanuit de mens. Om de zonde ter sprake te brengen heeft de kerk geen sociologische, psychologische methode of een filosofisch concept nodig. Vanuit de openbaring van Jezus Christus is mogelijk om onbekommerd over de zonde te spreken. In Hem wordt de zonde in zijn hoogte en diepte zichtbaar. Hij alleen laat ons de werkelijke oorzaak van de zonde zien. Zonde is geen zelfstandig begrip, een verkeerde moraal of een toestand, maar hoogmoed, traagheid en leugen die leren wij zien in de ontmoeting met de Priester, de Koning en de Profeet. De zonde kan zo weer ter sprake worden gebracht, omdat ze verbonden is met God Die de goddeloze rechtvaardigt.

Barths zondeleer helpt ons vandaag de dag opnieuw om de zonde ter sprake te brengen, omdat zonde vanuit zijn perspectief onze identiteit bepaalt. Zij is dus meer dan de dingen die wij denken of doen. De zonde hoort bij ons mensen, dat is een realiteit die pas zichtbaar voor ons wordt in de ontmoeting met de levende God. De prediking is ontmoeting tussen God en mensen en is bij uitstek het moment om de zonde ter sprake te brengen mits zij verbonden is met Jezus Christus, want van Barth leren we dat alleen vanuit het christologisch perspectief de zonde ontmaskerd kan worden als opstand tegen God. Daarom hoort de zonde in de preek thuis, omdat ze alleen zo in verbondenheid met Jezus Christus kan worden ontmaskerd en aangewezen als zonde.

Samenvatting

In deze scriptie wordt onderzocht hoe de zondeleer van Karl Barth zoals beschreven in KD IV/2 en dan in het bijzonder paragraaf 65.1 en 2 ons helpt bij het spreken over de zonde.

In het eerste hoofdstuk komen de relevantie, motivatie, methode en de vraagstelling aan de orde. In het eerste deel van de scriptie wordt nagegaan welke methode Barth kiest en wordt uiteengezet hoe hij dit toepast. In paragraaf 65.1 laat hij zien hoe Jezus Christus, de openbaring van God Zich verhoudt tot de mens. Als beide tegenover elkaar worden geplaatst wordt zichtbaar wie de mens werkelijk is. Dit wordt beschreven in hoofdstuk 2.

Vervolgens wordt nader onderzocht in paragraaf 65.2 wie Jezus Christus is ten opzichte van de mensen. Om te begrijpen hoe de zonde van de traagheid aan het licht komt moet eerst helder zijn wie Jezus Christus is. In plaats van zijn volledige christologische benadering in kaart te brengen is ervoor gekozen een diepteboring te doen en het begrip vrijheid nader te onderzoeken. Vrijheid is volgens Barth verbonden met God. In hoofdstuk 3 wordt nagegaan tegen welke achtergrond hij zijn vrijheidsbegrip heeft ontwikkeld. Zijn stelling is dat alleen God werkelijk vrij is. Het hoort volgens hem bij Gods eigenschappen. Gods vrijheid wordt zichtbaar in de komst van Jezus, want zo wordt duidelijk dat Gods vrijheid betekent dat Hij gemeenschap zoekt met mensen. God wil een God van mensen zijn. In Zijn vrijheid is Hij op ons gericht. Echte vrijheid zoekt volgens hem naar gemeenschap.

Barth stelt dat de mens de zonde doet en wil, maar tegelijkertijd camoufleert zij de zonde. Dit zijn voor hem belangrijke punten waar hij in de volgende paragrafen weer op terug komt. Hij wil daarmee aantonen dat de mens zelf de zonde niet als zonde ziet, maar dat ze ons moet worden aangezegd.

Nadat het contrast tussen Christus en de mens geschetst is wordt aansluitend de zonde van de traagheid behandeld. In paragraaf 65.2 werkt Barth de zonde van de traagheid uit. Traagheid is de tegenovergestelde beweging van hoogmoed – de zonde die Barth bespreekt in confrontatie met Christus die de Heer is die Knecht wilde worden. Traagheid is volgens hem weigeren te geloven in Jezus, omdat je Hem niet wilt volgen en niet wil worden vernieuwd.

In confrontatie met Jezus Christus blijkt de mens een zondaar die niet in de vrijheid en de gemeenschap met God, zijn naaste en zichzelf wil leven, maar zich terugtrekt en verstopt.

De zonde van de traagheid wordt het duidelijkst zichtbaar in de reactie van de trage mens op Jezus. De trage mens verwerpt Hem, hij wil openbaring noch Godskennis.

De zonde van de traagheid wordt daarin zichtbaar, dat wij niet in relatie met God willen leven, maar alleen willen zijn zonder God. De trage mens weigert om in de gemeenschap met zijn medemensen te leven. De trage mens is volgens Barth een individu – een *Unmensch* – dat geen enkele behoefte heeft aan relaties met anderen en daarom tegen zijn eigen natuur ingaat als relationeel wezen. Daarnaast zorgt traagheid ervoor dat wij niet meer beantwoorden aan het beeld zoals God ons heeft geschapen. De trage mens weigert ook te accepteren dat het aardse leven tijdelijk is en hij doet er alles aan hier niet aan te denken of dit te voorkomen.

Voordat de balans wordt opgemaakt tussen de hoofdstukken over Christus en de mens wordt er eerst nog gekeken naar Barths Bijbelse *Exkurse*. In deze *Exkurse* laat hij zien hoe de zonde weergegeven wordt in de Bijbel. In dit hoofdstuk worden een *Exkurs* uitgewerkt daaruit worden de volgende dingen zichtbaar. De keuze voor de teksten uit het Oude Testament zijn dogmatisch gemotiveerd. Hij had ook kunnen putten uit de Evangelien. De *Exkurse* dienen als onderbouwing van zijn dogmatische weergave van de hamartiologie.

In hoofdstuk 6 wordt de balans opgemaakt. Barth begint zijn zondeleer met de christologie als zijn uitgangspunt. Vanuit de christologie brengt hij de dogma's van de triniteit, incarnatie en de soteriologie ter sprake. In Jezus wordt zichtbaar wie God is, hoe Hij verschijnt op aarde en wat Hij doet om mensen te redden. Hij laat zien wat de mens is zonder God – namelijk een zondaar – en wat de mens wordt gegeven als hij gelooft in Jezus Christus, de ware Mens.

Deze benadering gaat radicaal in tegen het idee dat de zelfstandige mens het uitgangspunt is. Barth laat in de behandelde paragrafen ook zien dat de mens niet zelf God tegen kan komen. Het is juist andersom volgens hem, de mensen wordt door God gezocht en aan zijn zonde ontdekt. Maar dat betekent niet dat de mens volledig passief is, integendeel. Barth laat zien dat de mens geacht wordt te reageren op Gods genadegave in Jezus Christus. Hij kan gelovig amen zeggen op wat God geeft of Jezus afwijzen. Dit eerste is Gods doel en het tweede is de zonde van traagheid.

Tenslotte wordt afgesloten met de conclusies en evaluatie. De zondeleer van Barth is voor de kerk en prediking van vandaag relevant om de volgende vier punten:

1. In zijn zondeleer stelt Barth Jezus Christus centraal. Hij is de maatstaf en door Hem wordt zichtbaar hoe zondig wij zijn.

2. Hij laat ons zien hoe diep de zonde werkelijk zit. Zij is niet slechts daad, maar zij bepaalt ons zijn. De zonde zit dus in ons DNA.
3. Hij neemt alle initiatief bij de mens weg en laat zo zien dat zonde ons alleen kan worden geopenbaard door Christus.
4. Naast een stevige zondeleer die confronterend is, laat Barth ook zien dat Degene die ons de zonde laat zien tegelijk onze Redder en Heiland is.

Bibliografie

- Barth, K., *Kirchliche Dogmatik I/1* (Zürich: Evangelischer Verlag, 1964).
- Barth, K., *Kirchliche Dogmatik I/2* (Zürich: Evangelischer Verlag, 1960).
- Barth, K., *Kirchliche Dogmatik II/1* (Zürich: Evangelischer Verlag, 1958).
- Barth, K., *Kirchliche Dogmatik III/2* (Zürich: Evangelischer Verlag, 1959).
- Barth, K., *Kirchliche Dogmatik III/4* (Zürich: Evangelischer Verlag, 1969).
- Barth, K., *Kirchliche Dogmatik IV/1* (Zürich: Evangelischer Verlag, 1960).
- Barth, K., *Kirchliche Dogmatik IV/2* (Zürich: Evangelischer Verlag, 1964).
- Barth, K., *Kirchliche Dogmatik IV/3* (Zürich: Evangelischer Verlag, 1959).
- Barth, K., *Kirchliche Dogmatik IV/4* (Zürich: Evangelischer Verlag, 1967).
- Bavinck, H., *Gereformeerde Dogmatiek deel 3* (Kampen: Kok, 1898).
- Bayer, O., *Martin Luthers Theologie* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2016).
- Beintker, M., *Barth Handbuch* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2016).
- Bergner, G., *Um der sache willen* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2015).
- Block, J., *Die Rede von Sünde in der Predigt der Gegenwart* (Zürich: Theologischer Verlag, 2012).
- Busch, E., *Die Grosse Leidenschaft* (Gütersloh: Chr. Kaiser, 1998).
- Busch, E., *Karl Barth* (Nijkerk: Callenbach, 1978).
- Dussen, A. van der, 'Als er geen zonde is, is de genade overbodig', interview met Andreas Kinneging, *Nederlands Dagblad*, 7 maart 2008, <https://www.nd.nl/geloof/geloof/652128/-als-er-geen-zonde-is-is-de-genade-overbodig->.
- Hedinger U., *Der Freiheitsbegriff in der Kirchlichen Dogmatik Karl Barths* (Zürich: Zwingli Verlag, 1962).
- Iwand, H. J., *Sed Originale Per Hominem Unum* in: idem, *Glaubens-gerechtigkeit. Gesammelte Aufsätze II* (München: Chr. Kaiser Verlag, 1980).
- Jüngel, E., *Barthstudien* (Zürich: Benziger Verlag/Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, 1982).
- Kierkegaard, S., *Het begrip angst* (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn Motief, 2018), 21.
- Kooi, C. van der, *Als in een spiegel. God kennen volgens Calvijn en Barth* (Kampen: Kok, 2005).

- McGrath, A.E., *Christelijke theologie. Een introductie* (Kampen: Kok, 2008).
- Nimmo, P. T., *Oxford Handbook of Karl Barth* (Oxford: Oxford University Press, 2020).
- Tempelman, O., 'De zeven hoofdzonden en de zeven deugden', *Volkskrant*, 8 april 2023, <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2022/de-zeven-hoofdzonden-en-zeven-deugden>.
- Weber, O., *Karl Barths Kirchliche Dogmatik. Einführender Bericht* (Neukirchen-Vluyn: Buchhandlung des Erziehungsvereins; Neukirchen/Moers, 1952).